

KAMU İCRA HUKUKUNDA HAKSIZ ÇIKMA ZAMMININ ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI IŞIĞINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

*Evaluation of the Unfair Hike in Public Enforcement Law in the
Light of the Decisions of the Turkish Constitutional Court*

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KARATAŞ*
Arş. Gör. Mehmet Alper ELMALI**

ÖZ

6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 55'inci maddesinde vadesinde ödenmeyen kamu alacağına yönelik cebri icra işlemlerine başlanabilmesi için kamu borçlusuna ödeme emri tebliğ edilmesi gerektiğini, 58'inci maddesinin 1'inci fıkrasına göre ise tebliğ edilen ödeme emrine karşı 15 gün içerisinde vergi davası açılabileceği düzenleme altına alınmıştır. Aynı kanunun 58'inci maddesinin 5'inci fıkrası uyarınca ödeme emrine karşı açılan davada kamu borçlusunun kısmen ya da tamamen haksız çıkması durumunda haksız çıkılan kamu borcunun %10'u oranı ile tahsil edileceği öngörülmüştür. Kamu icra hukuku öğretisinde haksız çıkma zammı olarak kabul edilen bu uygulamaya ilişkin hüküm, Anayasa Mahkemesi'nin 2021/119 Esas, 2022/48 Karar Sayılı ve 21/04/2022 tarihli kararı ile iptal edilmiştir. Anayasa Mahkemesi, aynı hükme ilişkin 03/02/2011 tarihli ka-

* Atatürk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mali Hukuk Ana Bilim Dalı, mustafa.karatas@atauni.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4037-7518.

** Atatürk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mali Hukuk Ana Bilim Dalı, m.alperelmali@atauni.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3628-6306.

rarında haksız çıkma zammının hak arama özgürlüğünü engellemediğini kabul etmesine rağmen, 21/04/2022 tarihli kararında ölçülülük ilkesi çerçevesinde yaptığı değerlendirme neticesinde mülkiyet hakkı ile hak arama özgürlüğüne haksız müdahale niteliğinde olduğunu kabul etmiştir. Bu çalışmada haksız çıkma zammı uygulamasına ilişkin iptal kararı; ödeme emrine karşı açılan davanın niteliği, haksız çıkma zammının uygulanma amacı, genel icra hukukunda yer alan icra inkâr tazminatı ile olan benzer hukuki niteliği dikkate alınmak ve aynı hükme ilişkin bir önceki karar da göz önünde bulundurmak suretiyle değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Anayasa Mahkemesi, kamu icra hukuku, ödeme emri, haksız çıkma zammı, icra inkâr tazminatı.

ABSTRACT

Article 55 of Law no. 6183 on the Procedure for the Collection of Public Receivables mandates notifying a payment order to the public debtor to initiate compulsory enforcement proceedings for overdue public receivables. Additionally, Article 58 § 1 allows filing a tax lawsuit against the notified payment order within 15 days. According to Article 58 § 5 of the same Law, if the lawsuit deems the public debtor partially or fully at fault, a collection of 10% of the faulted public debt ensues. The Constitutional Court, in its decision numbered E.2021/119, K.2022/48 and dated 21 April 2022, annulled the provision, which is seen as an unfair hike (unjustified additional charge) in public enforcement law doctrine. Despite its earlier decision on 3 February 2011 regarding the same provision, which did not consider this practice as hindering the right to legal remedies, the later decision dated 21 April 2022, as a result of the evaluation made under the principle of proportionality, recognised it as an unjust interference with the right to property and the right to legal remedies. This study evaluates the annulment of the unfair hike (unjustified additional charge) by considering the nature of the lawsuit against the payment order, the intended purpose of the unfair hike, its legal similarity to compensation for denial of enforcement in general enforcement law, and the previous decision on the same provision.

Keywords: Turkish Constitutional Court, public enforcement law, payment order, unfair hike, compensation for denial of enforcement.

GİRİŞ

Gerçek ve tüzel kişi mükelleflerin kamu idaresine karşı maddi ve şekli olmak üzere çeşitli ödevleri bulunmaktadır. Bunlar arasında mükellefin en önemli ve esas ödevi, vergi borcunu kanunlarda belirlenen zamanlarda tam ve doğru bir şekilde ödemesidir. Bu ödev aynı zamanda maddi vergi ödevi şeklinde de adlandırılmaktadır¹. Vergi Usul Kanunu'nun (VUK) 37'nci, 39'uncu ve 40'ıncı maddeleri uyarınca kamu alacaklarının ilgili özel kanunlarında belirtilen sürelerde; aksi öngörülmemişse borçlunun ikametgâhının bulunduğu yer tahsil dairesindeki sorumlu ve yetkili memurlara, makbuz karşılığında ödenmesi gerekmektedir. Asıl olan, kamu borçlusunun vergi borcunu kendi rızası doğrultusunda vadesinde ödemesidir. Ancak kamu borcunun vadesinde ödenmemesi ihtimali karşısında 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un (AATUHK) 54 vd. maddeleri hükümlerinde cebri icra yoluyla tahsil düzenlenmiştir.

Kamu borçlusunun borcunu vadesinde ödememesi hâlinde AATUHK'nın 55'inci maddesi doğrultusunda tahsil dairesi tarafından kendisine 15 gün içerisinde borcunu ödemesi; ödememe durumunda ise mal bildiriminde bulunması gerektiğine ilişkin ödeme emri tebliğ edilerek icra takibi başlatılmaktadır. Bununla birlikte borçlunun ödeme emrine karşı kanunda öngörülen sebeplere dayanarak vergi mahkemesinde dava açabilmesi mümkündür². AATUHK'nın 58'inci maddesinde belirtildiği üzere borçlunun ödeme emrine karşı vergi mahkemesinde açmış olduğu davanın reddedilmesi hâlinde reddedilen tutar, "*haksız çıkma zammı*" ile birlikte tahsil edilmektedir.

Kamu icra hukuku kapsamında ele alınan haksız çıkma

1 Öner, E. (2022). *Vergi Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayınları, s. 76-77.

2 Mutluer, M. ve Dayanç Kuzeyli, N. (2019). *Vergi Hukuku Genel ve Özel Hükümler*, Ankara: Yetkin Yayınları, s. 332-333.

zamminin, esas itibarıyla ödeme emrine karşı mesnetsiz dava açılmasının önlenmesi ve tahsilatın geciktirilmemesi amacıyla uygulandığı kabul edilmektedir³. Bu yönüyle haksız çıkma zammının genel icra hukukunda ele alınan icra inkâr tazminatıyla benzer nitelikte olduğu dile getirilmektedir⁴. Bahse konu amaca yönelik uygulanan haksız çıkma zammı, öğretide ve uygulamada Anayasa'ya aykırı olup olmadığı hususunda tartışmalı bir görünüm sergilemektedir. Bu bağlamda haksız çıkma zammının düzenlendiği ilgili hükmün Anayasa'nın çeşitli hükümlerine aykırılık teşkil ettiği gerekçesiyle hem 2009 hem de 2021 yıllarında Anayasa Mahkemesine (AYM) iptal başvurusunda bulunulmuştur. AYM'ye 2009 yılında yapılan ilk başvuru reddedilirken 2022 yılında yapılan başvurusu neticesinde ilgili hükmün Anayasa'nın 13'üncü, 35'inci ve 36'ncı maddelerine aykırı olduğu gerekçesiyle iptaline karar verilmiştir.

Bu çalışma ile haksız çıkma zammının düzenlendiği hükümü iptal eden AYM kararının değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaca bağlı olarak çalışmanın ilk bölümünde haksız çıkma zammının hukuki altyapısı, tanımı, hukuki niteliği, amacı, uygulanma gerekçeleri ile birlikte ilgili hükmün yer aldığı kanunda ele alınan benzer düzenlemelere yer verilecektir. İkinci bölümde haksız çıkma zammına benzer nitelikte olduğu kabul edilen icra inkâr tazminatı, haksız çıkma zammının desteklenmesi amacıyla ele alınacaktır. Üçüncü bölümde ise haksız çıkma zammına ilişkin hükmün ele alındığı AYM'nin 2011 ve 2022 tarihli kararları, icra inkâr tazminatına ilişkin hususlar da dikkate alınarak ölçülülük ilkesi perspektifinde değerlendirilecektir.

3 Taşkan, Y. Z. (2022). *Vergi Hukuku: Genel Hükümler ve Türk Vergi Sistemi*, Ankara: Adalet Yayınevi, s. 276.

4 Karakoç, Y. (2020). *Kamu İcra Hukuku Bilgisi*, Ankara: Yetkin Yayınları, s. 154.

I. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

A. KAMU İCRA HUKUKUNDA HAKSIZ ÇIKMA ZAMMI

1. Hukuki Altyapısı

Haksız çıkma zammı, Anayasa Mahkemesinin E.2021/119, K.2022/48 sayılı ve 21/4/2022 tarihli kararı ile iptal edilmeden önce AATUHK'nın "ödeme emrine itiraz" başlıklı 58'inci maddesinin 5'inci fıkrasında düzenlenmekteydi. Bu maddede ödeme emrine karşı "itirazında tamamen veya kısmen haksız çıkan borçludan, hakkındaki itirazın reddolunduğu miktardaki amme alacağı % 10 zamla..." tahsil edileceği öngörülmekteydi.

2. Tanımı

Haksız çıkma zammı; Danıştayın çeşitli kararlarında, ödeme emrinin tebliği üzerine kamu borçlusu tarafından borcun bulunmadığı, borcun tamamen veya kısmen ödendiği veya borcun zamanaşımına uğradığı gerekçesiyle açılan davanın tamamen veya kısmen reddedilmesi hâlinde, borçludan haksız çıkılan kamu alacağı kısmının %10 zamla tahsil edilmesi şeklinde tanımlanmaktadır⁵.

3. Amacı ve Hukuki Niteliği

Haksız çıkma zammının amacının ne olduğu ve uygulanma gerekçesi hakkında AATUHK'da doğrudan bir bilgiye yer verilmemektedir⁶. Haksız çıkma zammı uygulaması ile güdülen amacın ne olduğu konusunda öğretilerde esas itibarıyla benzer görüşler yer almakla birlikte niteliği hususunda farklı görüşlere yer verilmektedir. Haksız çıkma zammı, niteliği itibarıyla ödeme emrine karşı açılan davada davanın borçlu aleyhine

5 bkz. Danıştay Dördüncü Dairesinin 23/02/2005 tarihli ve Esas 2004/2323, Karar 2005/259 sayılı kararı, Danıştay Üçüncü Dairesinin 02/03/2007 tarihli ve Esas 2005/3210, Karar 2007/649 sayılı kararı.

6 Akkaya, M. (2009). Haksız Çıkma Zammı ve Anayasaya Uygunluğu, içinde Akçaoğlu, E ve Solak Akman, İ. (Ed.), *Prof. Dr. Mualla ÖNCEL'e Armağan Cilt I*, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, s. 340.

sonuçlanan kısmı (tamamı ya da belirli bir kısmı) üzerinden hesaplanmaktadır. Bu bakımdan haksız çıkma zammının ödeme emrine karşı mesnetsiz dava açılmasını önlemeye yönelik olduğu ifade edilmektedir⁷. Dolayısıyla haksız çıkma zammının temelde ödeme emrine karşı mesnetsiz dava açılmasının önlenmesi ve tahsilatın geciktirilmemesi, diğer bir ifadeyle bu durumdaki kamu borçlularının kötü niyetli davranışlarının önlenmesi amacıyla uygulandığı kabul edilmektedir⁸.

Öğretide haksız çıkma zammı, niteliği itibarıyla genel icra hukukundaki icra inkâr tazminatı ile benzer nitelikte olduğu kabul edilmektedir⁹. Bu açıdan haksız çıkma zammının kişinin dürüstlük kuralına aykırı hareket etmesi gerekçesiyle uygulanan önleyici/tedbir niteliğinde bir tazminat olduğu söylenebilmektedir¹⁰. Bununla birlikte haksız çıkma zammının gecikme faizi, gecikme zammı gibi ferî kamu alacağı niteliğinde olduğu kabul edilmekle¹¹ birlikte diğer ferî kamu alacaklarından farklı olarak ceza niteliğinde olduğu da öne sürülmektedir¹².

7 Saraçoğlu, F. ve Dayıoğlu Erul, R. (2019). "Kamu Alacaklarında Haksız Çıkma Zammı Uygulaması ve Anayasa'ya Aykırılığının Yargı Kararları Çerçevesinde Değerlendirilmesi", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 23., S. 1., s. 145.

8 Gerçek, A. (2017). *Kamu Alacaklarının Tahsil Hukuku*, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, s. 231.

9 Karakoç, Y. (2020). s. 154.

10 Saraçoğlu, F. ve Dayıoğlu Erul, R. (2019). s. 144.

11 Haksız çıkma zammı, AATUHK'nun 1'inci maddesi uyarınca ferî kamu alacağı olarak kabul edilmektedir: Budak, T. ve Benk, S. (2011). "Kamu Alacağı: Hukuki Bir Değerlendirme", *Business and Economics Research Journal*, C. 2., S. 2., s. 71.

12 Bkz. Yaltı, B. (2012). "Bir Başka Açıdan Haksız Çıkma Zammı: İnsan Hakları Avrupa Mahkemesinin Yukos Kararının Düşündürdükleri", *Vergi Sorunları Dergisi*, S. 289., s. 163; Gerçek, A. (2017). s. 231, Sonsuzoğlu, E. (2001). *Türk Vergi Hukukunda Ferî Borç ve Alacak Olarak Faiz*, İstanbul: Filiz Kitabevi, s. 61; Doğrusöz, B. (2009). "Haksız Çıkma Zammında Sorunlar", *Yaklaşım Dergisi*, S. 203., s. 274. Haksız çıkma zammının cezai nitelikte olduğunun kabulü halinde, uygulanan haksız çıkma zammına yönelik gecikme zammının uygulanmaması gerektiği de dile getirilmektedir: Aykaç, K. (1976). *Açıklamaları Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında*

4. Uygulanma Şartları

a. Genel Olarak

Yukarıda bahse konu edildiği üzere haksız çıkma zammı, öncelikle ödeme emrine karşı dava açılması ve açılan dava neticesinde haksız çıkılması hâlinde uygulanmaktadır. Bu açıdan haksız çıkma zammının iki temel şartın varlığı hâlinde uygulanabileceği söylenebilir: (1) tebliğ edilen ödeme emrine karşı dava açılması ve (2) açılan davanın kısmen ya da tamamen haksız bulunarak reddedilmesi.

b. Tebliğ Edilen Ödeme Emrine Karşı Dava Açılması

AATUHK'nın 55'inci maddesinin 1 ve 2'nci fıkraları uyarınca kesinleşmiş kamu alacağını vadesinde ödemeyen kamu borçlusuna 15 gün içerisinde borçlarını ödemeleri veya mal bildiriminde bulunmaları gerektiğini, borcun asıl ve ferîlerinin mahiyet ve miktarlarını, borcun ödeneceği yeri, süresinde ödenmemesi veya mal bildiriminde bulunmaması veya gerçeğe aykırı bildirimde bulunulması hâlinde uygulanacak müeyyideleri¹³ içeren ödeme emri tebliğ edilmektedir. AATUHK'nın 58'inci maddesi uyarınca ise kendisine ödeme emri tebliğ edilen kamu borçlusunun böyle bir borcu olmadığı veya kısmen ödediği veya zamanaşımına uğradığı iddiasıyla¹⁴ tebliğ tarihinden itibaren 15 gün içinde yetkili vergi

Kanun ve Genel Tebliğleri, Ankara: Seçkin Kitabevi, s. 233.

13 AATUHK'nın 55'inci maddesi uyarınca kamu borcunun süresinde ödenmemesi veya mal bildiriminde bulunmaması halinde borcun cebren tahsili, 60'uncü maddesi uyarınca borçlunun mal bildiriminde bulununcaya kadar üç ayı geçmemek üzere hapis ile tazyiki, 111'inci maddesi uyarınca gerçeğe aykırı bildirimde bulunulması halinde hapis cezası ile karşı karşıya kalınması söz konusudur.

14 Ödeme emrine karşı sadece bahse konu üç nedene dayanarak dava açılabilir. Dava açma nedenlerinin bu yönde sınırlandırılması, kamu borcunun tahsili aşamasına geçilmiş olması sebebiyle sadece tahsil aşamasına özgü gerekçelere dayanılması gerekliliğinden kaynaklanmaktadır: Karakoç, Y. (2000). *Kamu Alacaklarının Tahsili Aşamasında Ortaya Çıkan ve Vergi Yargısında Çözümlenen Uyuşmazlıklar*, Ankara: Yetkin Yayınları, s. 120; Gerçek, s. 229. Danıştay da "tarh ve tahakkuk aşamasından geçerek itiraz edilmeksizin kesinleşen vergi ve cezanın

mahkemesinde¹⁵ dava açması mümkündür¹⁶. Vergi mahkemesinde açılacak davaların şekli, incelenmesi ve davaya ilişkin iade hususları İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda (İYUK) yer alan düzenlemelere tabidir¹⁷. Ödeme emrine karşı açılan davalarda İYUK'un 27'inci maddesinin 4'üncü fıkrası gereği yürütmenin kendiliğinden durması söz konusu olmayıp idarenin tahsil işlemlerine devam etmesi mümkündür. Ancak kamu borçlusu, vergi mahkemesinden yürütmeyi durdurma talebinde bulunabilmektedir. Vergi mahkemelerinde ödeme emrine karşı açılan davalara karşı duruma göre istinafa ve/veya temyiz yoluna gidilmesi mümkündür¹⁸.

tahsili amacıyla düzenlenen ödeme emrinin tebliği üzerine açılacak bir davada, tarih ve tahakkuk aşamasında öne sürülmesi gereken iddiaların incelenmesi... 'nin mümkün olmadığına karar vermiştir: Danıştay Yedinci Dairesinin 22/11/1990 tarihli ve Esas 1987/1631, Karar 1990/3709 sayılı kararı. Bununla birlikte ödeme emrinin düzenlenmesine ve tebliğine ilişkin şekle ve usule ilişkin hataların da davaya konu edilmesi mümkün kabul edilmektedir: Gerçek, A. (2017). s. 228.

- 15 Ödeme emrine karşı açılacak davalarda yetkili mahkeme İYUK'un 37'inci maddesi uyarınca ödeme emrini düzenleyen ve tebliğ eden tahsil dairesinin bulunduğu yer vergi mahkemesidir.
- 16 İlgili maddede esas itibarıyla ödeme emrine karşı vergi itiraz komisyonlarına itiraz edilebileceği düzenleme altına alınmıştır. Ancak 06/01/1982 tarihli ve 2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun'un 13'üncü maddesi ile *vergi mahkemelerinin görev alanına giren konularla ilgili olarak itiraz komisyonu* ifadesi *Vergi mahkemesi*, *itiraz* ifadesi ise *vergi mahkemesinde dava açılması* olarak değiştirilmiştir. Benzer yönde bilgi için bkz. Kuzucu Yapar, B. (2020), *Türk Hukukunda Kamu Alacaklarını Güvence Altına Alan Önlemler*, İstanbul: On İki Levha Yayınları, s. 37.
- 17 İlgili madde gereği vergi mahkemesinde açılacak davaların şeklinin, incelenmesinin ve davaya ilişkin iade hususlarının kural olarak VUK'ta yer alan düzenlemelere tabi olması gerekir. Ancak vergi davalarına ilişkin VUK'ta yer alan düzenlemeler (m. 379-412), 06/01/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 63'üncü maddesi ile kaldırılmış olup, ilgili kanunda bu hususlarda İYUK'un uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. Bkz. Gerçek, A. (2017). s. 226.
- 18 İlgili madde gereği, vergi mahkemelerinde ödeme emrine karşı açılan davaların kural olarak en geç 7 gün içinde karara bağlanması ve alınan bu kararların kesin olması gerekmektedir. Ancak vergi davaları idari yargılama usulüne tabi olup, mahkemeye sunulan dilekçeye yönelik 15 gün içerisinde ilk inceleme yapılacak olması (İYUK m. 14), mahkemeye sunulan dilekçeye karşı idarenin 30 günlük cevap verme süresinin bulunması (İYUK m. 16), karşı tarafın yürütmeyi durdurma talebinde bulunması,

c. Açılan Davanın Kısmen ya da Tamamen Haksız Bulunarak Reddedilmesi

Ödeme emri kendisine tebliğ edilen kamu borçlusunun sadece böyle bir borcunun olmadığı, borcun kısmen ödenmiş olduğu ve kamu alacağının zamanaşımına uğradığı nedenlerine veya ödeme emrinin düzenlenmesine ve tebliğine ilişkin şekle ve usule ilişkin hataların varlığına dayalı olarak dava açabileceğinden, söz konusu nedenler itibarıyla haksız çıkması söz konusu olduğunda haksız çıkma zammı uygulanması gerekmektedir¹⁹. Haksız çıkma zammının düzenleme amacına yönelik olarak kanun metinlerinde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak Anayasa Mahkemesi kararları ile doktrin incelendiğinde söz konusu yasal düzenleme sayesinde gereksiz itirazların önüne geçilerek hem mahkemelerin sebepsiz yere meşgul edilmesinin önlenmesine hem de kamu alacağının daha kısa sürede tahsilinin sağlanmasına hizmet ettiği ifade edilmektedir²⁰. Öncelikle kamu borçlusu; borcun

ancak bu talebin reddedilmesi halinde itiraz edilmesinin mümkün olması ve bu itirazın 7 gün içerisinde sonuçlandırılması (İYUK m. 27) gibi hususlar, 7 günlük sürenin maddi anlamda geçerli olamayacağı sonucuna ulaştırabilir. Ayrıca İYUK'un 45'inci ve 46'ıncı maddeleri gereği 2023 yılı itibarıyla tutarı 20.000 TL'yi aşan vergi davalarında istinaf yoluna, 581.000 TL'yi alan vergi davalarında ise temyiz yoluna gidilmesi mümkündür. Bu açıdan ödeme emrine karşı açılan davaların kesin olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir. Benzer görüş için bkz. Karakoç, Y. (2020). s. 153; Saraçoğlu, F. ve Dayıoğlu Erul, R. (2019). s. 143-144; Aksi görüş için bkz. Taşkan, Y. Z. (2022). s. 276.

- 19 Saraçoğlu, F. ve Dayıoğlu Erul, R. (2019). s. 144. Öte yandan haksız çıkma zammının uygulanabilmesi için ödeme emrine itiraz edilmiş ve söz konusu itirazın reddedilmiş olması yeterlidir. Ancak haksız çıkma zammının tıpkı icra inkâr tazminatında olduğu gibi borçlunun itirazında kötü niyetli olması halinde uygulanmasının daha doğru olacağı da düşünülmektedir. Bu bağlamda kamu borçlusunun itirazında kötü niyetli olması bir ön şart olarak aranmalı ve bu noktada, kanunda belirtilen üst sınıra tabi olmak şartıyla, hâkime takdir yetkisi tanınmalıdır. Rençber, A. (2014). *Vergi İcra Hukukunda Ödeme Emri*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 282.
- 20 Dilemre Öden, B. (2023). "Güncel Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Haksız Çıkma Zammının Mükellef Hakları Kapsamında Değerlendirilmesi", *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 10., S. 1., s. 40.

doğmamış olması, borcun mevcut olmaması, borcun vadesinin gelmemiş olması, borcun tecil veya terkin edildiği, vergi hatasına bağlı olarak kamu borçlusuna olmadığı veya tebligatın geçersiz olduğu iddiasıyla “böyle bir borcunun olmadığını” öne sürebilir²¹. Bu noktada kamu borçlusunun öne sürdüğü iddialarının mesnetsiz olduğunun anlaşılması ve dolayısıyla borcunun varlığının tespit edilmesi hâlinde haksız çıkması söz konusu olabilecektir. İkinci olarak kamu borçlusuna belirli bir kısmını ödemiş ancak borcunun geriye kalan kısmını aşan tutarda ödeme emri tebliğ edildiği iddiasıyla “borcun kısmen ödenmiş olduğunu” öne sürebilir²². Bu noktada kamu borçlusunun öne sürdüğü iddiasının mesnetsiz olduğunun anlaşılması, diğer bir ifadeyle borcunu kısmen ödemediğinin ya da belirttiği tutardan eksik ödemediğinin tespit edilmesi hâlinde haksız çıkması söz konusu olabilecektir. Üçüncü olarak kamu borçlusuna, kamu borcunun tahsil zamanına uğramış olmasına rağmen kendisine ödeme emri tebliğ edildiği iddiasıyla “kamu alacağına zamanına uğramış olduğunu” öne sürebilir²³. Bu noktada kamu borçlusunun öne sürdüğü iddiasının mesnetsiz olduğunun, diğer bir ifadeyle borcun zamanına uğramadığının tespit edilmesi hâlinde haksız çıkması söz konusu olabilecektir. Bu noktada önemle belirtmek gerekir ki haksız çıkma zammı, davanın tamamen kaybedilmesi durumunda tebliğ edilen ödeme emrinde belirtilen tutarın tamamı, borçlunun kısmen haksız olduğuna karar verilmesi hâlinde ise haksız çıkılan kısmı üzerinden %10 olarak hesaplanmaktadır. Dolayısıyla borcun belirli bir kısmına ilişkin dava açılacak olması ihtimalinde davanın kısmi olduğunun ve borcun ne kadarlık kısmına yönelik olduğunun dava dilekçesinde belirtilmesi kamu borçlusuna açısından önem arz

21 Karakoç, Y. (2020). s. 151.

22 Gerçek, A. (2017). s. 228-229.

23 Karakoç, Y. (2020). s. 151.

eder²⁴. Ayrıca Danıştay kararlarında da belirtildiği üzere açılan davanın; (1) işin esasına girilmeksizin reddedilmesi hâlinde ödeme emrinin İYUK'ta öngörülen yetki, şekil, sebep, konu ve amaç yönlerinden hukuki denetiminin yapılmadığı veya (2) feragat nedeniyle davanın karar alınmaksızın hükme bağlandığı durumlarda borçlunun tamamen veya kısmen haksız olduğu veya haklı olduğunu tespitine imkân bulunmamaktadır²⁵. Son olarak Danıştay Vergi Daireleri Genel Kurulu, haksız çıkma zammının uygulanabilmesi için davanın kısmen ya da tamamen reddine ilişkin hükmün kesinleşmesi gerektiğini kabul etmektedir²⁶.

5. Kamu İcra Hukukundaki Benzer Düzenlemeler

Kamu icra hukukunda haksız çıkma zammı uygulanmasına benzer nitelikte iki örnek düzenlemeye AATUHK'nın 68'inci maddesinin 3'üncü fıkrasında borçlu elinde veya "*haczedilen mallara karşı istihkak iddiaları*" ve 79'uncu maddesinin 4'üncü fıkrasında "*üçüncü şahıslardaki menkul malların, alacak ve hakların haczi*" hususlarında açılacak davalara ilişkin olarak yer verilmektedir.

24 Yılmaz, K. (2015). *Açıklama ve Örnek Yargı Kararları ile 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Uygulaması*, İstanbul: Maliye Hesap Uzmanları Derneği, Bilnet Matbaacılık, s. 610.

25 Bkz. Danıştay Yedinci Dairesinin 11/10/2005 tarihli ve Esas 2002/2457, Karar 2005/2386 sayılı kararı; Danıştay Dördüncü Dairesinin 28/11/2005 tarihli ve Esas 2005/1164 ve Karar 2005/2267 sayılı kararı; Danıştay On Üçüncü Dairesinin 03/05/2010 tarihli ve Esas 2010/733, Karar 2010/3678 sayılı kararı. Bu bağlamda haksız çıkma zammının uygulanabilmesi için ödeme emrine itiraz amacıyla açılan davada hukuki uyumsuzluğun esasına girilmiş olması gerekmektedir. Diğer bir ifade ile ödeme emrine itirazın kanunda öngörülen süreler içinde yapılmadığı gerekçesiyle verilen ret kararında haksız çıkma zammına hükmedilememektedir. Balcı, M. (2021). *Teminat İsteme ve İhtiyati Haciz Uygulamalarında Yaşanan Hukuki Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 20.

26 Danıştay Vergi Daireleri Genel Kurulunun 16/04/2010 tarihli ve Esas 2008/833, Karar 2010/192 sayılı kararı. Benzer yönde bilgi için bkz. Bozdoğan, M. N. ve Bıyık, G. (2017), "Vergi Uyuşmazlıklarının Yargısal Aşamada Çözümlemesinde Mükellef Hakları: Ödeme Emrine İtiraz Özelinde Değerlendirilmesi", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, C. 6., S. 6., s. 17.

Öncelikle AATUHK'nun 66'ncı ve 67'inci maddeleri uyarınca (1) kamu borçlusunun elinde bulunan bir malın üçüncü kişinin mülkü veya rehini olarak göstermesi veya üçüncü kişinin bu yönde bir iddiasının veya (2) haczedilen malın borçlusunun elinde olmadığı ve malın mülkiyet veya rehin hakkı iddiasıyla üçüncü kişinin elinde olduğu iddiasının varlığı, istihkak iddiası olarak kabul edilir. İstihkak iddiaları ilk durumda kamu borçlusu, ikinci durumda alacaklı kamu idaresi tarafından istihkak davası açılması mümkündür. İstihkak davalarında yürütme kendiliğinden durmadığından, davacı tarafından yürütmeyi durdurma talebinde bulunulabilir (m. 68/2). İstihkak davası üzerine yürütmenin durdurulmasına karar verilmekle birlikte davanın reddedilmesi hâlinde dava ya konu malın değerinin %10'u tutarında tazminata hükümlenmesi gerekir (m. 68/3).

İkinci olarak AATUHK'nın 79'uncu maddesine göre üçüncü kişilerdeki menkul malların, alacak ve hakların haczine ilişkin olarak hazırlanacak haciz bildirisine ile üçüncü kişilere *"bundan böyle borcunu ancak tahsil dairesine ödeyebileceği ve amme borçlusuna yapılacak ödemenin geçerli olmayacağı veya elinde bulundurduğu menkul malı ancak tahsil dairesine teslim edebileceği ve malın amme borçlusuna verilmemesi gerektiği, aksi takdirde amme borçlusuna yapılan ödemeler ile malın bedelini tahsil dairesine ödemek zorunda kalacağı"* ve ilgili diğer hususların bildirilmesi gerekir (m. 79/1). Haciz bildirisine tarafına tebliğ edilen üçüncü şahıslar, *"borcu olmadığı veya malın yedinde bulunmadığı veya haczin tebliğinden önce borcun ödendiği veya malın tüketildiği ya da kusuru olmaksızın telef olduğu veya alacak borçluya veya emrettiği yere verilmiş olduğu"* iddiasıyla yedi gün içinde tahsil dairesine itiraz etme hakkına sahiptir (m. 79/3). Ancak süresi içerisinde itiraz edilmemesi hâlinde üçüncü kişilerin haciz bildirisinin tebliğinden itibaren bir yıl içinde menfi tespit davası açma hakkı bulunmaktadır. Menfi tespit davası açıldıktan

sonra belirli bir teminat karşılığında yürütmenin durdurulması talep edilebilmekte olup bahse konu davasında haksız çıkan üçüncü kişinin haksız çıktığı tutarın %10'u kadarı ayrıca inkâr tazminatı ödemesi gerekir (m. 79/4).

B. HAKSIZ ÇIKMA ZAMMININ GENEL İCRA HUKUKUNDA GÖRÜNÜMÜ: İCRA İNKÂR TAZMİNATI

1. Hukuki Altyapısı

İcra inkâr tazminatı, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun (İİK) "*itirazın iptali*" başlıklı 67'inci maddesinin 1 ve 2'nci fıkralarında düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre;

“(1) Takip talebine itiraz edilen alacaklı, itirazın tebliği tarihinden itibaren bir sene içinde mahkemeye başvurarak, genel hükümler dairesinde alacağının varlığını ispat suretiyle itirazın iptalini dava edebilir. (2) Bu davada borçlunun itirazının haksızlığına karar verilirse borçlu; takibinde haksız ve kötü niyetli görülürse alacaklı; diğer tarafın talebi üzerine iki tarafın durumuna, davanın ve hükmolunan şeyin tahammülüne göre, red veya hükmolunan meblağın yüzde yirmisinden aşağı olmamak üzere, uygun bir tazminatla mahkum edilir”.

2. Tanımı ve Kapsamı

Mahkeme, alacaklının haklı olduğu kanısına varırsa davayı kabul ederek itirazında haksız çıkan borçlu aleyhine, takibe konu alacağın yüzde yirmisinden az olmamak üzere bir tazminata hükmedebilir. İcra inkâr tazminatı olarak adlandırılan söz konusu tazminatın uygulanabilmesi için alacaklının yapılan itiraz sonucunda zarara uğradığını ispat etmesi gerekmektedir. Ancak alacaklı, ödeme emrine itiraz sebebiyle zarara uğradığını ve bu zararın da takibe konu alacağın yüzde yirmisinden fazla olduğunu ispatlarsa mahkeme, yüzde yirmiden daha yüksek bir oranda tazminata hükmedecektir²⁷.

27 Pekcanitez, H., Atalay, O., Sungurtekin Özkan, M. ve Özkes, M. (2021). s. 114.

3. Amacı ve Niteliği

Borçlunun borcun ödemesini ertelemek ve zaman kazanmak adına gerçeği yansıtmayan itiraz sebeplerini ileri sürerek icra takibini durdurması olasıdır. Borçlunun haklı bir nedene dayanmaksızın ödeme emrine itiraz etmesinin önüne geçmek amacıyla borçlu hakkında İİK'nın 67/II, 68/a son fıkra ve 68'inci maddesinin son fıkrası yasal düzenlemeleri ile tazminata, İİK m.68/a, VI uyarınca para cezasına ve temerrüt faizi gibi müeyyidelere hükmedilmesi mümkün hâle getirilmiştir. Ancak yasal düzenlemelerdeki anılan müeyyidelere rağmen borçlu, icra takibini uzatmak için ödeme emrine haksız itirazda bulunabilir²⁸.

İcra inkâr tazminatı uygulamasının temelini; 'dürüstlük kuralına aykırılık' oluşturmaktadır²⁹ ve anılan tazminat ile borçlunun haksız itirazda bulunarak alacağın tahsilini geciktirmesinin önlenmesi amaçlanmaktadır³⁰. Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin kararına göre *icra inkâr tazminatının amacı "... alacağın tahsilini geciktirmeye yönelik haksız itirazları önlemektir. İtirazın iptali davasında borçlunun itirazının haksızlığına karar verilirse istek halinde alacaklı yararına...tazminata hükmedilir. Yasa ile güdülen amaç borçlu olduğu miktarı bilebilecek durumda olan borçlunun ödeme emri üzerine icra borcunu inkâr etmesini önlemek...³¹"tir.*

28 a.g.e. s. 101.

29 Yıldırım, M. K. ve Deren-Yıldırım, N. (2021). s. 134.

30 Pekcanitez, H., Atalay, O., Sungurtekin Özkan, M. ve Özokes, M. (2021). s. 114.

31 Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 07/12/2020 tarihli, 2020/3639 Esas ve 2020/7361 Karar sayılı kararı. Benzer yönde verilen kararlar için bkz. Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 18/02/2019 tarihli, 2017/4280 Esas ve 2019/1198 Karar sayılı kararı; Yargıtay 6. Hukuk Dairesinin 10/03/2016 tarihli, 2015/7252 Esas ve 2016/1843 Karar sayılı kararı.

4. Uygulanma Şartları

a. Genel Olarak

İcra inkâr tazminatının uygulanabilmesi için öngörülen bazı şartlar bulunmaktadır. Öncelikle borçlu hakkında yapılan geçerli³² bir icra takibi bulunmalıdır. İkincisi, söz konusu ödeme emrine borçlu tarafından süresi³³ içinde itiraz edilmiş olmalıdır. Üçüncü olarak itirazın kendisine tebliğ edilmesi üzerine alacaklı, tebliğ tarihinden itibaren bir yıl³⁴ içinde itirazın iptali davası açmalı ve borçlu aleyhine icra inkâr tazminatına hükmedilmesi yönünde talepte bulunmalıdır. Son olarak ise görülecek itirazın iptali davası sonucunda borçlu, itirazında haksız bulunmalıdır³⁵. Öte yandan icra inkâr tazminatına hükmedilebilmesi için borçlunun itiraz ederken kötü niyetle

32 İcra takibinin geçerliliğini etkileyen birden fazla etken bulunmaktadır. İcra takibinin yetkili icra dairesinde yapılmasına ilişkin Yargıtay 19. Hukuk Dairesinin 16/06/2015 tarihli, 2014/19073 Esas ve 2015/8884 Karar sayılı kararına göre “Yetkili icra dairesinde takip yapılması itirazın iptali davası şartlarından birisidir. Somut olayda borçlu davalılar takibe itirazlarında icra dairesinin yetkisine de itirazda bulunmuş olup, mahkemeye öncelikle icra dairesinin yetkisi ile ilgili bir karar verilmesi gerekirken, bu inceleme yapılmaksızın mahkemenin yetkisine yönelik itirazın değerlendirilmesi doğru olmamıştır.” Öte yandan icra takibinin hukuken geçerli olabilmesi için birden fazla kişiye karşı başlatılması gerekebilir. Yargıtay 17. Hukuk Dairesinin 13/04/2016 tarihli, 2015/19317 Esas ve 2016/4728 Karar sayılı kararında belirtildiği üzere “Davacı vekili, küçük ...’nun yoldan karşıdan karşıya geçerken müvekkili sigorta şirketine sigortalı aracın kendisine çarpması sonucu aracın hasarı nedeniyle ...’nin velisi olarak anne ve babası aleyhine birlikte icra takibi başlatmak yerine yalnızca davalı baba ... aleyhine icra takibi yapmıştır. 4721 sayılı Kanununun 336. maddesine göre; evlilik devam ettiği sürece ana ve baba velâyeti birlikte kullanırlar hükmü karşısında itirazın iptali davası için ortada hukuken geçerli bir takibin olması gerekir. Mahkemeye geçerli icra takibi bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar vermek gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi isabetli olmamıştır.”

33 Ödeme emrine itirazın süresi içinde yapılmasının gerekliliğine ilişkin bkz. Yargıtay 17. Hukuk Dairesinin 09/12/2014 tarihli, 2014/18052 Esas ve 2014/18035 Karar sayılı kararı.

34 İtirazın iptali davası için öngörülen bir yıllık dava açma süresi, hak düşürücü süre niteliğindedir. Dolayısıyla davanın süresi içinde açılıp açılmadığı mahkeme tarafından resen gözetilmelidir. Bu yönde verilen karar için bkz. Yargıtay 19. Hukuk Dairesinin 02/06/2020 tarihli, 2018/1745 Esas ve 2020/730 Karar sayılı kararı; Yargıtay Büyük Genel Kurulunun 03/06/2022 tarihli, 2021/1 Esas ve 2022/3 Karar sayılı kararı.

35 Görgün, L. Ş., Börü, L. ve Kodakoğlu, M. (2022). s. 137.

hareket etmesi ve alacağın da bir belgeye bağlanmış olması şartları aranmamaktadır³⁶.

b. Borçlu Hakkında Yapılan Geçerli İcra Takibi Kapsamında Ödeme Emri Tebliğ Edilmesi

Genel icra hukukunda ödeme emri; alacaklının talebine bağlı olarak icra dairesi tarafından borçluya gönderilen, alacaklının takibe konu ettiği asıl alacağın ve ilgili takip masraflarının ödenmesini veya kanunda öngörülen düzenlemeler çerçevesinde takibe karşı çıkmasını, aksi takdirde icra takibinin devam ederek sonraki aşamalara geçileceği anlamına gelen bir çeşit ihtardır. 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun (İİK) 61'inci maddesi uyarınca ödeme emri, alacaklının icra dairesine takip talebinde bulunmasından itibaren üç gün içinde borçluya tebliğe çıkarılmaktadır. İcra takibinin bir belgeye dayalı olarak yapılması hâlinde ise takibe konu belgenin tasdikli bir örneği, ödeme emri ile birlikte tebliğ edilmektedir³⁷.

İcra takibi süreci bağlamında borçluya yöneltilen ilk takip işlemi, ödeme emrinin tebliği olmakla beraber, önemli bir işleve ve yere sahiptir. Nitekim bir dava açılırken davalıya -savunma imkânı tanımak adına- dava dilekçesi tebliğ edilerek kendisi hukuki uyuşmazlık hakkında bilgilendirilmektedir. Bu yönüyle de alacağın miktarını ve dayanağını içeren ödeme emri borçluya tebliğ edilerek borçlunun, aleyhinde başlatılan icra takibine karşı koyabilmesi ve ilgili hukuk kuralları çerçevesinde harekete geçmesi hedeflenmektedir³⁸.

İİK'nın 60'uncü maddesindeki düzenleme uyarınca kendisine ödeme emri tebliğ edilen borçlunun yedi gün içerisinde

36 Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 08/02/2022 tarihli, 2018/1119 Esas ve 2022/92 Karar sayılı kararı.

37 Yıldırım, M. K. ve Deren-Yıldırım, N. (2021). *İcra ve İflas Hukuku*, İstanbul: Beta Yayınevi, s. 95.

38 Pekcanitez, H., Atalay, O., Sungurtekin Özkan, M. ve Özekes, M. (2021). *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 98.

ilgili ödeme emrine karşı itiraz etme hakkı vardır. Borçlunun itiraz etmemesi hâlinde aynı süre zarfında borcunu ödemesi veya mal beyanında bulunması gerekir. Mal beyanında bulunulmaması hâlinde hakkında tazyik hapsi uygulanabileceği gibi gerçeğe aykırı beyanda bulunması durumunda hapis cezası gündeme gelecektir. Borcun ödemesi gerçekleştirilmez veya itiraz edilmez ise icra takibine devam edilmektedir. Ödeme emrine itiraz edilmesi hâlinde ise borçlunun mal beyanında bulunma zorunluluğu ortadan kalkmaktadır³⁹.

c. Borçlunun Tebliğ Edilen Ödeme Emrine Karşı Süresi İçinde İtiraz Etmiş Olması

Borçlu, maddi hukuka veya takip hukukuna ait muhtelif itiraz sebeplerini ileri sürerek ödeme emrine itiraz edebilir. Maddi hukuk bünyesindeki itiraz sebepleri büyük oranda takibe konu alacakla ilgili olmakla beraber, takip hukukuna binaen yapılan itirazların daha çok alacaklının takip yapma yetkisinin yokluğuna ilişkindir. Alacağın mevcut olmadığı, takibe konu edilen alacağın miktarı, alacağı doğuran sözleşmenin geçerliliği, borcun daha önce ödenmiş veya alacağın zamanaşımına uğramış olması gibi sebepler *maddi hukuka*; icra dairesinin yetkili olmadığına ve alacaklı tarafından aynı alacağa ilişkin devam eden mevcut bir takibin olduğuna ilişkin itirazlar ise *takip hukukuna* dayanmaktadır. Öte yandan takibe konu alacağın bir adi senede dayanıyor olması hâlinde; borçlunun, bahse konu adi senetteki imzanın kendisine ait olmadığını belirterek imzaya itiraz etmesi de mümkündür⁴⁰.

İİK'nın 60'uncü maddesinin 5'inci fıkrasının lafzından anlaşılacağı üzere borçlunun borca itiraz etmesi hâlinde icra takibi durmaktadır. Dolayısıyla icra takibi işlemlerinin devam

39 Görgün, L. Ş., Börü, L. ve Kodakoğlu, M. (2022). *İcra ve İflas Hukuku*, Ankara: Yetkin Yayınları, s. 119-120.

40 Kuru, B. ve Aydın, B. (2021). *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, Ankara: Yetkin Yayınları, s. 100-101.

edebilmesi için İİK'nın 67'nci maddesi uyarınca takip talebine itiraz edilen alacaklının itirazın kendisine tebliğ edildiği tarihten itibaren bir sene içinde mahkemeye başvurmak suretiyle itirazın iptali davası açması gerekmektedir.

d. Alacaklının Süresi İçinde İtirazın İptali Davası Açması

Hakkında başlatılan icra takibine binaen borçlunun borca veya imzaya itiraz etmesi hâlinde; icra takibini başlatan alacaklı tarafından, itirazın kaldırılarak icra takibinin devamının sağlanması amacıyla, itirazın kendisine tebliğinden itibaren bir yıl içinde genel hükümler çerçevesinde görülmek üzere genel mahkemelerde açılan davaya *itirazın iptali davası* denilmektedir⁴¹. İİK'nın 67'nci maddesinin 1. fıkrasındaki "genel hükümler" ibaresinden kastedilen Hukuk Muhakemeleri Kanunu hükümleridir. Davanın açılacağı mahkeme ise dava konusunu oluşturan alacağın niteliğine göre tayin edilmektedir. Dolayısıyla itirazın iptali davasında görevli mahkeme, genel mahkeme niteliğindeki asliye hukuk mahkemesi veya özel mahkemedir⁴².

e. Açılan Dava Neticesinde Borçlunun Haksız Çıkması

Borçlunun ödeme emrine itiraz ederken 'haksız' veya 'kötü niyetli' olması birbirinden farklı kavramlardır. Diğer bir ifade ile ödeme emrine itiraz eden borçlunun haksız bulunması, onun aynı zamanda kötü niyetli olduğu anlamına gelmemektedir. İtirazın iptali davasında alacaklının haklı bulunarak borçlu aleyhine karar verilmesi, her zaman icra inkâr tazminatı mahkumiyetini gerektirmez. Ancak itiraz eden kişi borçlunun velisi, vasisi veya mirasçısı ise bu kişilerin kötü niyetle itiraz ettiklerinin ispatlanması hâlinde icra inkâr tazminatına hükmedilecektir⁴³.

41 Görgün, L. Ş., Börü, L. ve Kodakoğlu, M. (2022). s. 131-132.

42 Yılmaz, E. (2016). *İcra ve İflas Kanunu Şerhi*, Ankara: Yetkin Yayınları, s. 366.

43 Pekcanitez, H., Atalay, O., Sungurtekin Özkan, M. ve Özkes, M. (2021). s. 114.

Borçlunun itirazında haksız olması, takip tarihi itibarıyla belirlenmektedir⁴⁴. Öte yandan borçlunun itirazın iptali davası açılmadan önce takibe konu alacağın bir kısmını veya tamamını ödemesinin önünde kanunen bir engel yoktur. Dolayısıyla ödemenin yapılması hâlinde ödenen tutar açısından dava açılmasında hukuki menfaat bulunmadığından yalnızca ödeme yapılmayan miktar dikkate alınarak icra inkâr tazminatına hükmedilmelidir⁴⁵.

Nitekim Yargıtay Hukuk Genel Kurulu tarafından verilen bir karara göre:

“Yapılan bir icra takibinde, ödeme emrinin tebliğinden sonra, takibe itiraz süresi içinde borcun bir miktarının, borçlu tarafından kabulü halinde dahi alacaklının, itirazın iptali davası açmasında hukuki yarar görülmezken, dava tarihi itibarıyla ödenmiş bir alacak yönünden hukuki yararın bulunduğu kabul etmek olanaklı değildir. Ödeme emri tebliği ile ödenen ve ödeme olgusu belirtilerek itiraz edilen durumda alacaklının borcun tamamını itirazın iptali davasına konu etmesi hakkın kötüye kullanmasıdır... Zira ilamsız icra takibinde, yedi (7) günlük ödeme süresi içinde yapılan ödemeler yönünden, borçlu takibe itiraz etmemiş sayılır⁴⁶.”

44 a.g.e. s. 114.

45 Yargıtay 19. Hukuk Dairesinin 15/11/2007 tarihli, 2007/4505 Esas ve 2007/10169 Karar sayılı kararı uyarınca “...Borçlu itirazın iptali davası açılmamış iken itirazına konu borcu kısmen veya tamamen öderse ödeme tutarında alacaklının itirazın iptali davası açmasına gerek kalmayacağı ve böyle bir davayı açmakta hukuki yararı olmayacağı açık olduğu gibi, icra inkâr tazminatı niteliği gereği itirazın iptali davası sonucunda davanın kısmen veya tamamen kabulüne karar verilmesi koşuluna bağlı olarak hükümlenen miktar üzerinden tahsiline karar verilebilecek bir tazminat olup, takibe konu borcun dava tarihinden önce ödenmesi halinde alacaklının ödenen kısım yönünden dava açmakta hukuki yararı olmayacağından ödenen tutar göz önüne alınmadan, borca itirazın tümüyle iptali istemiyle açılan dava, ödenen kısım yönünden reddedileceğinden, bu kısım için de alacaklı yararına icra inkâr tazminatına hükmedilemeyecektir...” Benzer bir karar için bkz. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 29/06/2022 tarihli, 2020/445 Esas ve 2022/1077 Karar sayılı kararı; Yargıtay 13. Hukuk Dairesinin 26/09/2007 tarihli, 2007/7267 Esas ve 2007/11091 sayılı kararı.

46 Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 21/09/2011 tarihli, 2011/15-494 Esas ve 2011/555 Karar sayılı kararı.

Borçlunun ödeme emrine itiraz ettikten sonra borcunu ödemesi hâlinde alacaklı tarafından itirazın iptali davası açılırsa görevli mahkemenin; itirazın kaldırılması talebinde bulunulursa icra mahkemesinin davayı reddetmesi gerekmektedir.

Bazı durumlarda borçlu, itirazın iptali davasını kaybetse dahi ödeme emrine itirazında haklı bulunabilir. Hem öğretideki hem de Yargıtay kararlarındaki genel kabul ve anlayış çerçevesinde; borçlunun itirazının haksızlığı, alacağın likit olup olmaması ile ilgilidir. *Likit alacaktan kastedilen* ise alacağın miktarının belirli, bilinebilir veya hesaplanabilirliğidir ve bu kavram, farklı özellikteki durumla uygulamada yapılan farklı değerlendirmeler ve çeşitli yorumlar neticesinde içeriği itibarıyla tartışmalara sebep olmaktadır⁴⁷. Dolayısıyla alacağın likit olup olmadığı tayin edilirken her somut olayın kendi özelinde bir değerlendirme yapılmalıdır.

Anılan kavram bağlamındaki anlatıma tekrar geri dönecek olursa likit bir alacaktan bahsedebilmek için alacak miktarı belirli veya miktarının belirlenebilmesinde gereksinim duyulan tüm unsurlar borçlu tarafından biliniyor veya bilinebilir olmalıdır. Eğer ortada senede dayalı bir alacak ilişkisi varsa borçlu, söz konusu alacak miktarını net bir şekilde bilmektedir⁴⁸. Yargıtay 6. Hukuk Dairesinin likit alacak ile ilgili bir kararına göre:

“...İtirazın iptâli davalarında İcra ve İflas Kanunu'nun 67'nci maddesinin ikinci fıkrası gereğince, alacaklı yararına icra inkâr tazminatına hükmedilebilmesi için; diğer yasal koşullar yanında, takibe konu alacağın likit olması da zorunludur. Her uyuşmazlığın çözümü kendine özgü somut özelliklerine göre değişmekle birlikte, bir uyuşmazlıkta alacağın likit olup olmadığı belirlenirken, alacak ve onun borçlusuna

47 Yılmaz, E. (2008). “İcra İnkâr Tazminatı Açısından “Likid Alacak” Kavramı”, *Bankacılar Dergisi*, S. 67., s. 88.

48 a.g.e. s. 376.

birlikte değerlendirilmelidir. Buna göre, likit bir alacaktan söz edilebilmesi için, ya alacağın gerçek miktarının belli ve sabit olması ya da borçlusunu tarafından belirlenebilmesi için bütün unsurların bilinmesi veya bilinmesinin gerekmekte olması; böylece, borçlunun borç tutarını tahkik ve tayin etmesinin mümkün bulunması; başka bir ifadeyle, borçlunun yalnız başına ne kadar borçlu olduğunu tespit edebilir durumda olması gerekir. Gerek borç ve gerekse borçlu bakımından, bu koşullar mevcut ise, ortada likit bir alacak bulunduğu kabul edilmelidir...⁴⁹

Öte yandan alacak tartışmalı ve uyuşmazlık sebebiyle yargılamayı gerektiriyorsa likit bir alacaktan söz edilememektedir⁵⁰. Örneğin haksız fiil sebebiyle zarara uğrayan bir kişinin zararını tazmin etmek amacıyla haksız fiili gerçekleştiren aleyhinde ilamsız icra takibi başlatılabilmesi mümkündür. Ancak haksız fiilin bahsi geçen kişi tarafından işlenip işlenmediği, işlenmiş olması hâlinde kusur oranı, gerçek zararın miktarı gibi konulara açıklık kazandırılabilmesi için bilirkişi incelemeleri

49 Yargıtay 6. Hukuk Dairesinin 01/11/2022 tarihli, 2021/5418 Esas ve 2022/5080 Karar sayılı kararı.

50 Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 29/12/2022 tarihli, 2022/15493 Esas ve 2022/18193 Karar sayılı kararına göre: "...Diğer taraftan itirazın iptali davasında icra inkâr tazminatına karar verilebilmesi için alacağın belirli ya da belirlenebilir olması gerekir. Ancak, hak tartışmalı ise icra inkâr tazminatına hükmedilemez. Alacağın likit olması şartıyla itirazın iptali davası sonunda borçlunun itirazının kısmen kabulü hâlinde dahi kabul edilen kısım bakımından icra inkâr tazminatına hükmedilmelidir. İcra inkâr tazminatı, asıl alacak bakımından söz konusu olur. İşlemiş faiz isteği yönünden icra inkâr tazminatına hükmedilmesi mümkün değildir. Likit bir alacaktan söz edilebilmesi için ya alacağın gerçek miktarının belli ve ... olması ya da borçlusunu tarafından belirlenebilmesi için bütün unsurların bilinmesi veya bilinmesinin gerekmekte olması, böylece borçlunun borç tutarını tahkik ve tayin etmesinin mümkün bulunması, başka bir ifadeyle borçlunun yalnız başına ne kadar borçlu olduğunu tespit edebilir durumda olması gerekir. Bu koşullar yoksa likit bir alacaktan söz edilemez. Şayet alacak tartışmalı ve yargılamayı gerektiriyorsa likit olduğundan söz edilemez. Somut uyuşmazlıkta, Mahkemece, asıl alacağın yüzde yirmisi oranında belirlenen icra inkâr tazminatının davalıdan tahsiline karar verilmiş ise de takip konusu alacağın varlığı noktasındaki uyuşmazlığın çözümünün yargılamayı gerektirdiği gözetildiğinde likit olmadığı anlaşılmaktadır. Şu hâlde, Mahkemece icra inkâr tazminatı talebinin reddi gerekirken kabulü hatalı olup bozma sebebidir."

vasıtasıyla mahkemelerce tahkikat yapılmalıdır. Diğer bir ifade ile haksız fiilden doğan alacak miktarı borçlu tarafından net bir şekilde bilinemeyeceğinden ödeme emrine itiraz haklı olmakla beraber, borçlu icra inkâr tazminatına mahkûm edilmeyecektir⁵¹. Nitekim Yargıtay 7. Hukuk Dairesi tarafından verilen bir kararda, haksız fiil sonucunda uğranılan zararın giderilmesine yönelik başlatılan icra takibine karşı yapılan itirazın haklı olduğu ifade edilmiştir. Söz konusu karara göre:

“Bilindiği üzere ecrimisil, hukuken haklı ve geçerli bir nedene dayanmaksızın taşınmazı kullanan kişinin taşınmaz malikine ödemesi gerekli olan, en azı kira, en çoğu mahrum kalınan gelir kaybı olan haksız işgal tazminatıdır. Haksız fiil alacağı niteliğindeki ecrimisilin varlığı ve miktarı alınacak bilirkişi raporu ve yapılan yargılama neticesinde saptanabilecek olmasına ve dolayısıyla alacak likit olmadığına göre mahkemece icra inkâr tazminatı isteğinin kabulüne karar verilmiş olması da isabetsizdir⁵².”

II. ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARINDA HAKSIZ ÇIKMA ZAMMINA YÖNELİK YAKLAŞIM

A. ANAYASA MAHKEMESİNİN İLK KARARI⁵³

İstanbul 2. Vergi Mahkemesi (E. 2009/83) ve Eskişehir 1. İdare Mahkemesi (E. 2010/34) tarafından Anayasa Mahkemesine yapılan itiraz başvuruları, aralarındaki hukuki bağlantı nedeniyle 13/5/2010 tarihinde oybirliğiyle alınan karar çerçevesinde E.2009/83 dosya kapsamında birleştirilmiştir. 6183 sayılı AATUHK'nın 58'inci maddesinin 5. fıkrasında düzenlenen haksız çıkma zammının, (1) bir ayırım ve sınırlamaya gidilmeksizin reddedilen bütün ödeme emrine itiraz dava-

51 Yılmaz, E. (2008). s. 89.

52 Yargıtay 7. Hukuk Dairesinin 22/06/2022 tarihli, 2021/4281 Esas ve 2022/4480 Karar sayılı kararı.

53 AYM, E.2009/83, K.2011/29, 3/2/2011.

larının sonucunda uygulandığı için yargı yoluna başvurulmasını zorlaştırdığı ve caydırıcı kıldığı, (2) söz konusu %10 oranındaki yaptırım tehdidinin hak arama özgürlüğünü engellediği ve (3) hukuk devleti anlayışı çerçevesinde idarenin yaptığı işlemlerin yargı denetimine tabi kılınmasına ilişkin ilkenin zedelendiğini belirtmek suretiyle Anayasa'nın 2'inci, 13'üncü, 36'ncı ve 125'inci maddelerine aykırılığı ileri sürülmüştür. Anayasa Mahkemesi, haksız çıkma zammına ilişkin düzenlemenin Anayasa'nın 13'üncü maddesi ile ilgili olmadığını belirterek Anayasa'nın diğer üç maddesi açısından bir değerlendirme yapmıştır. Anayasa Mahkemesinin itirazın reddi kararında belirtildiği üzere,

- (1) Her ne kadar ödeme emrine itiraz davasının reddi hâlinde haksız çıkan miktarın %10'u tutarında bir zam uygulamasının yargı yoluna başvurulmasını zorlaştırdığı ve caydırıcı kıldığı ifade edilse de bireylerin idarenin işlemine karşı dava açma hakkı kaldırılmamıştır. Haksız çıkma uygulamasındaki amaç, 6183 sayılı kanun kapsamında kamu alacaklarının süratli ve etkin bir şekilde takip ve tahsilatının gerçekleştirilmesidir.
- (2) Hukuk devleti anlayışı doğrultusunda bireylerin, idarenin işlem ve eylemlerine karşı yargı yoluna giderek yargısal denetimi talep edebilmeleri gerekmektedir. Davacının ödeme emrine itiraz davasının reddedilmesinin bir sonucu olarak davacı aleyhine haksız çıkma zammına hükmedilmesi, idari işlem niteliğinde olan ödeme emrini yargı denetimi kapsamından çıkarmamaktadır. Kaldı ki kamu borçlusunun ödeme emrinden sonraki aşamada olduğu gibi önceki aşamalarda da yapılan idari işlemlere karşı dava açma hakkı bulunmaktadır.
- (3) Haksız çıkma zammı sebebiyle kamu borçlusu dava açmaktan imtina edebileceğinden hak arama özgürlü-

ğünün engellendiği ifade edilmiştir. Ancak haksız çıkma zammı ile kişilerin yargı mercileri önünde sahip oldukları anayasal haklar engellenmemiş ve yargı yoluna başvurmalarının önüne geçilmemiştir. Dolayısıyla 6183 sayılı Kanun'un 58'inci maddesinin 5'inci fıkrasının hak arama özgürlüğünü engelleyen bir etkisi bulunmamaktadır.

B. ANAYASA MAHKEMESİNİN İKİNCİ KARARI⁵⁴

Samsun Bölge İdare Mahkemesi 2. Vergi Dava Dairesi, haksız çıkma zammının düzenlendiği 6183 sayılı AATUHK'nun 58'inci maddesinin 5'inci fıkrasının Anayasa'ya aykırılığı iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurmuş; başvuru da (1) asli kamu alacakları ve buna bağlı ferî alacakların yanı sıra haksız çıkma zammının da talep edilmesinin borçlu açısından ağır bir külfet niteliğinde olduğu, (2) bunun borçlunun hak arama özgürlüğüne haksız (ölçüsüz) bir müdahale niteliğinde olduğu⁵⁵, (3) vergilere yönelik açılan davalarda yürütme kendiliğinden dururken vergi dışında kalan kamu alacaklarına karşı açılan davalarda yürütmenin kendiliğinden durmadığı, buna bağlı olarak ödeme emrinin vergi dışında kalan kamu alacaklarında dava neticelenmeden ödeme emri düzenlenebildiği, bu durumun ise kamu alacakları arasında eşitsizlik oluşturduğu gerekçelerine yer verilmiştir.

Yapılan başvuru üzerine AYM, ilgili düzenlemeyi Anayasa'nın 35'inci (mülkiyet hakkı) ve 36'ncı (hak arama özgürlüğü) maddeleri itibarıyla incelemiştir. Öncelikle AYM, haksız çıkma zammının borçlunun mal varlığında azalmaya sebep

54 AYM, E.2021/119, K.2022/48, 21/4/2022.

55 Bu noktada ödeme emrine itirazın reddedilmesi halinde uygulanması öngörülen %10 oranındaki haksız çıkma zammının bireylerin yargı yoluna başvurma haklarını kullanmaktan caydırdığı ve dolayısıyla dava açmayı cezalandırdığı yönünde görüş de bulunmaktadır. Buhur, S. (2013), "Danıştay Kararları Işığında Ödeme Emri ve Ödeme Emrine İtirazın İncelenmesi", *Vergi Dünyası*, S. 381., s. 114.

olması sebebiyle mülkiyet hakkına müdahale niteliğinde olduğunu ve Anayasa'nın 35'inci maddesi gereği mülkiyet hakkının kamu yararı amacıyla sınırlanabileceğini, diğer bir ifadeyle bu hakka müdahale edilebileceğini ve Anayasa'nın 13'üncü maddesi gereğince bu müdahalenin ölçülülük ilkesine aykırı olmaması gerektiğini ifade etmiştir. Bu kapsamda AYM; haksız çıkma zammının gereksiz yere dava açılmasının önüne geçilmesi ve tahsilatın geciktirilmesinin önlenmesi yönüyle kamu yararını gözettiğini kabul etmiştir. Ancak,

- (1)Haksız çıkma zammının kamu borçlusuna ek bir mali yük getirdiği, ödeme emrine karşı dava açılmasının yürütmeyi kendiliğinden durdurmaması sebebiyle cebri icra işlemlerine devam edilebildiğinden tahsilatın gecikmesine sebep olmadığı ve bir zararın oluşmadığı gerekçesiyle elverişlilik ölçütünün karşılanmadığı;
- (2)Tarh işlemine karşı açılan dava kesinleşmeden ilgili kamu alacağına yönelik ödeme emri düzenlenebilmesi ve tarha ilişkin açılan dava devam ederken ödeme emrine karşı da dava açılmasının haksız çıkma zammı ile önlenmeye çalışılmasının gereklilik ölçütüne aykırı olduğu;
- (3)İlgili düzenlemede haksız çıkma zammına esas alınacak kamu borcuna ilişkin bir üst sınırın öngörülmediği, somut durumun özelliklerinin değerlendirilmesine yer vermediği ve davayı yürüten hâkime takdir yetkisi tanınmadığı gerekçesiyle orantılılık ölçütünün karşılanmadığı

sonucuna ulaşılmıştır. Bu bakımdan AATUHK'nın 58'inci maddesinin 5'inci fıkrasının ölçülülük ilkesi itibarıyla Anayasa'ya aykırı olduğunu kabul etmiştir.

İkinci olarak AYM, haksız çıkma zammının ödeme emrine karşı açılan davanın reddedilmesi sebebiyle uygulama alanı

bulduğundan hak arama özgürlüğünü de sınırladığı, Anayasa'nın 36'ncı maddesinde herhangi bir sınırlama sebebi gösterilmemekle birlikte bir hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırlarının bulunduğunu ve 35'inci maddeye yönelik yapılan değerlendirmelerin 36'ncı madde açısından da geçerlilik arz ettiğini kabul ederek, haksız çıkma zammı uygulamasının hak arama özgürlüğüne ölçülülük ilkesine aykırı olarak yapılan bir müdahale niteliğinde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Netice itibarıyla AYM, haksız çıkma zammına ilişkin AATUHK'da yer alan düzenlemenin Anayasa'nın 13, 35 ve 36'ncı maddelerine aykırı olması sebebiyle iptaline karar vermiştir.

III. HAKSIZ ÇIKMA ZAMMINA YÖNELİK ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

A. MÜLKİYET HAKKINA VE HAK ARAMA ÖZGÜRLÜĞÜNE MÜDAHALENİN SINIRI OLARAK ÖLÇÜLÜLÜK İLKESİ

1. Genel Olarak Mülkiyet Hakkı

Kişilerin mülkiyet ilişkisinden doğan yetki ve menfaatlerinin, diğer bir ifadeyle kişi ile mülkiyete konu eşya arasında kurulan bağın hukuk düzenince tanınması ve korunması şeklinde tanımlanabilen⁵⁶ mülkiyet hakkı, öncelikle temel bir hak olup pozitif hukuk düzenince korunmuş, güvence altına alınmış ve devletlerin koruyup geliştirmekle yükümlü olduğu bir hak olarak kabul edilmektedir⁵⁷.

Mülkiyet hakkı, 1982 Anayasası'nın 35'inci maddesi ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) ek (1) No.lu Proto-

56 Akça, K. (2015). "Anayasa Mahkemesi Kararlarında Mülkiyet Hakkı", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 1., s. 552-553; Yiğit, B. (2016). "İmar Hukukundan Kaynaklanan Mülkiyet Hakkı Sınırlandırmaları Özelinde, Türk Hukuk Sistemi İçinde Mülkiyet Hakkının Sınırlandırılmasına İlişkin Esaslar", *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, S. 7., s. 1207.

57 Akipek, J. ve Akıntürk, T. (2009). *Eşya Hukuku*, İstanbul: Beta Yayınevi, s. 383.

kol'unun 1'inci maddesinde düzenlenmektedir. Bu kapsamda ilk olarak 1982 Anayasası'nın 35. maddesine göre;

“Herkes mülkiyet ve miras hakkına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz”.

Maddenin ilk fıkrası mülkiyet hakkını tanıyan ve koruyan genel ilke niteliğinde olup mülkiyet hakkı ile miras hakkı, birbirini tamamlayan iki unsur olarak birlikte düzenlenmektedir. Maddenin ikinci fıkrasında ise mülkiyet hakkının sınırlandırılmasında gözetilmesi gereken özel amaca yer verilmektedir. Bu kapsamda mülkiyet hakkı, sadece kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabilir. 35'inci maddenin üçüncü fıkrası ise mülkiyet hakkı sahiplerine (maliklere), bu hakkın kullanımında bir sınır çizmekte ve buna paralel olarak pozitif bir yükümlülük yüklemektedir. Bu kapsamda maliklerin mülkiyet hakkını kullanırken toplum yararına aykırı hareket etmemesi, diğer bir ifadeyle mülkiyet hakkının kullanımında toplum yararını dikkate almaları beklenmektedir⁵⁸.

1982 Anayasası, mülkiyet hakkı sahiplerine (maliklere) sadece bir hak vermemekte, ayrıca ödev de yüklemektedir. Anayasanın malike verdiği haklar; mülkiyet hakkının olumlu yönü ve olumsuz yönü olarak ikili bir ayrıma tabi tutulabilmektedir⁵⁹. Bu kapsamda mülkiyet hakkı; malikin mal ve mülkü üzerindeki yetkisi (kullanma, yararlanma, tasarrufta bulunma⁶⁰) (olumlu yönü) ile birlikte⁶¹; malikin mal ve mül-

58 Güriz, A. (2009). *Hukuk Başlangıcı*, Ankara: Siyasal Kitabevi, s. 180.

59 Eren, F. (2011). *Mülkiyet Hukuku*, Ankara: Yetkin Yayınevi, s. 16.

60 Bkz. AYM, E.1988/34, K.1989/26, 12/6/1989.

61 Türk Medeni Kanunu'nun “mülkiyet hakkının içeriği” başlıklı 683'üncü maddesi uyarınca; “bir şeye malik olan kimse, hukuk düzeninin sınırları içinde, o şey üzerinde dilediği gibi kullanma, yararlanma ve tasarrufta bulunma yetkisine

küne yönelen haksız müdahalelerden korunmasını (olumsuz yönü) da ihtiva etmektedir⁶².

İkinci olarak mülkiyet hakkı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 20/3/1952 tarihinde imzalanan 1'inci ek Protokol'ünde düzenlenmektedir. Ek (1) No.lu Protokol'ün 1'inci maddesine göre;

“Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez”.

Ek (1) No.lu Protokol'ün 1'inci maddesinde mülkiyet hakkı; (1) hiçbir müdahaleye maruz kalmaksızın mal varlığından yararlanma hakkı ile (2) mülkiyetten yoksun bırakılmama hakkını kapsamına almaktadır. Ancak hiçbir müdahaleye maruz kalmaksızın mal varlığından yararlanma hakkına iki istisna getirilmektedir: (1) *“uluslararası hukukun genel ilkeleri çerçevesinde kamu yararının gerektirdiği hallerde maldan yoksun bırakma durumu”* ve (2) *“devletin mülkiyetin genel yarara uygun olarak kullanılmasını denetim altına alması veya vergiler ile diğer mali yükümlülükleri ve para cezalarını ödenmesini sağlamak istemesi”*. Bu durum, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) tarafından *“üç kural prensibi”* olarak tanımlanmaktadır⁶³.

sahiptir. Malik, malını haksız olarak elinde bulunduran kimseye karşı istihkak davası açabileceği gibi, her türlü haksız elatmanın önlenmesini de dava edebilir”.

62 Oğuzman, K., Seliçi, Ö. ve Özdemir, S. O. (2012). *Eşya Hukuku*, İstanbul: Filiz Kitabevi, s. 280.

63 *Sporrong ve Lönnroth/İsveç*, B. No: 7151/75, 23/9/1982, § 61; *James ve others/*

AİHS ek (1) No.lu Protokol uyarınca mülkiyet hakkı “mal ve mülk dokunulmazlığı” olarak tanımlanmaktadır. Ancak mülkiyet hakkının mevcudiyeti AİHM kararları ile belirlenmektedir. Bu kapsamda mal ve mülkler üzerinde mülkiyet hakkının varlığından bahsedebilmek için AİHM, bazı şartların varlığına ihtiyaç duyulduğunu kabul etmektedir. Buna göre;

- Mülkiyete konu maddi mal, hak veya menfaatlerin iktisadi bir değere sahip olması ve
- Mülkiyete konu mal, hak veya menfaatlerin somut olarak, en azından “haklı beklenti” şeklinde tespitinin mümkün olması

mülkiyet hakkının varlığından bahsedebilmek için gerekli-lik arz etmektedir⁶⁴.

2. Genel Olarak Hak Arama Özgürlüğü

1982 Anayasası’nda temel hak ve özgürlüklerin korunması ve gerekli olması hâlinde devlete karşı ileri sürülebilmesi anlayışı kabul edilmiştir. Bu bağlamda temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması adına Anayasa’da hak arama özgürlüğüne ilişkin yasal düzenlemeye yer verilmiştir⁶⁵. Anayasa’nın 36’ncı maddesinde “Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir. Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınmaz” denilmek suretiyle temel hak ve özgürlüklerden biri olan hak arama özgürlüğüne değinilmiştir. Anayasa’nın 125’inci mad-

Birleşik Krallık, B. No: 8793/79, 21/2/1986, § 37; *Beyeler/İtalya*, B. No: 33202/96, 5/1/2000, § 98.

64 Ankara Barosu İnsan Hakları Kurulu (ABİHK). (2003). *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Mülkiyet Hakkı*, Ankara: Ankara Barosu Yayını, s. 6.

65 Aydın, M. (2006). “Anayasa Mahkemesi Kararlarında Hak Arama Özgürlüğü”, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 61., S. 3., s. 4.

desinin de söz konusu özgürlüğün işlevsellik kazanmasına hizmet ettiği düşünülebilir. Mezkûr yasal düzenlemede, idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yoluna gidilebileceği ifade edilmiştir. Böylelikle devletin gerçekleştirdiği veya gerçekleştireceği işlem ve eylemlerin yargı denetimine tabi tutulması sağlanmıştır. Bu durum hukuk devleti anlayışıyla bağdaşmaktadır. Nitekim devletin işlem ve eylemlerinde hukuk kurallarına bağlı olması, bir hukuk devletinin önde gelen varlık şartları arasındadır⁶⁶.

Hak arama özgürlüğü, AİHS kapsamında da güvence altına alınmıştır. Anılan sözleşmenin 'adil yargılanma hakkı' başlıklı 6'ncı maddesi uyarınca "*herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir.*" Dolayısıyla medeni haklarının ihlal edildiğini iddia eden veya bir suç isnadı altında bulunan herkes, AİHS'nin 6'ncı maddesinin 1'inci fıkrasındaki adil yargılanma şartlarının sağlandığı bir mahkemeye başvurma hakkına sahiptir⁶⁷. AİHM'nin hak arama özgürlüğünü, AİHS'nin 6'ncı maddesinin 1'inci fıkrası doğrultusunda mahkemeye erişim hakkı kapsamında değerlendirdiği görülmektedir. Mahkemeye erişim hakkı yalnızca ilk derece mahkemesine başvuru şeklinde değerlendirilmemelidir. Bu bağlamda yargı sisteminde istinaf

66 Özbudun, E. (2022). *Türk Anayasa Hukuku*, Ankara: Yetkin Yayınları, s. 124-125.

67 Roche/Birleşik Krallık, B. No: 32555/96, 19/10/2005, § 116-117. Ayrıca bkz. "*Mahkeme, 6/1. maddenin, herkese, medeni hak ve yükümlülüklerinden doğan ihtilaflara ilişkin olarak, bir mahkemeye başvurma hakkı verdiğini hatırlatmaktadır (Golder/Birleşik Krallık, 21 Şubat 1975, paragraf 36, seri A no. 18). Mahkemeye erişim hakkı bu 'mahkeme hakkının' sadece bir unsurunu oluşturmaktadır ve bu hak, medeni haklarını icra etmesine yapılan müdahalenin keyfi olduğunu savunulabilir şekilde öne süren ve bu şikâyetini, 6/1. maddenin güvencelerini bulunduran bir mahkeme nezdinde öne sürmediğini iddia eden herkese açıktır.*" Stanev/Bulgaristan, B. No: 36760/06, 17/1/2012, § 229.

ve temyiz gibi kanun yollarının bulunması hâlinde ilgili yasal düzenlemelerde öngörülen şartları sağlayan bireylerin kanun yollarına başvurabilme imkânını da kapsamaktadır⁶⁸. Bütün bunlara ek olarak mahkemeye erişim hakkının somut bir hâl alabilmesi için nihai bir kararın⁶⁹ ve bu kararda öngörülen yükümlülüklerin yerine getirilerek icra edilebilmesi⁷⁰ gerekmektedir. Aksi takdirde bireyin mahkemeye erişim hakkından faydalanmasının bir anlamının kalmayacağı ifade edilebilir.

Bireylerin, “... toplumsal barışı güçlendiren dayanaklardan biri olmakla birlikte bireyin adaleti bulma, hakkı olanı elde etme ve haksızlığı giderme uğraşının uygar yöntemi⁷¹” olan ve Anayasa’nın 36’ncı maddesi ile güvence altına alınan hak arama özgürlüğünden faydalanılabilmesi için davacı veya davalı sıfatı ile iddiada ve savunmada bulunma hakkını haiz olması gerekmektedir. Bu bağlamda mahkemeye erişim hakkı, hak arama özgürlüğünün bir unsurunu teşkil etmektedir⁷². Bireylerin hak ve özgürlüklerinin ihlal edilmesi hâlinde, ihkakihak yaşağı çerçevesinde, ihlalin ve olumsuz etkilerinin ortadan kaldırabilmesi için kanunlarda belirtilen yollarla yetkili makamlara başvuru yapılması gerekmektedir⁷³. Genel anlamda hak arama özgürlüğü, haklarının ihlal edildiğini iddia eden bireylerin ihlalin sonlandırılması ve olumsuz etkilerinin giderilmesi adına yetkili makamlara başvurma hakkını ifade etmektedir. Bu kapsamda bireylerin mahkemelere veya ihlalin niteliğine göre idari makamlara başvuruda bulunmak suretiyle ihlal edilen temel hak ve özgürlüklerini koruyabilmeleri mümkündür⁷⁴.

68 Bayar ve Gürbüz/Türkiye, B. No: 37569/06, 27/11/2012, § 42.

69 Marini/Arnavutluk, B. No: 3738/02, 18/12/2007, § 22.

70 Kravchenko/Rusya, B. No: 34615, 2/4/2009, § 47,48,52.

71 AYM, E.1991/2, K.1991/30, 19/9/1991.

72 Muazzez Erdoğan ve diğerleri, B. No: 2019/22615, 21/6/2023, § 13.

73 Köküsarı, İ. (2011). “Hak Arama Özgürlüğü ve 2010 Anayasa Değişikliği”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 15., S. 1., s. 165.

74 Koyuncu, N. ve Bayraktar, T. (2017). “Adil Yargılanma Hakkı”, 2nd

3. Bahse Konu Hak ve Özgürlüğe Müdahalenin Sınırı Olarak Ölçülülük İlkesi

Mülkiyet hakkı ile hak arama özgürlüğü, mutlak nitelikte olmayıp bu hak ve özgürlüğün belirli şartlar altında sınırlandırabileceği kabul edilmektedir⁷⁵. Öncelikle mülkiyet hakkının hangi sebeple sınırlandırabileceği, diğer bir ifadeyle mülkiyet hakkına müdahalenin sınırları, 1982 Anayasası'nın 35'inci maddesinin ikinci fıkrasında belirtilmektedir. Bu madde uyarınca mülkiyet hakkı sadece kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılmaktadır. Bununla birlikte Anayasanın mülkiyet hakkı ve bu hakkın sınırlandırılmasına ilişkin hükümleri, 35'inci maddeden ibaret olmayıp kıyılarının devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğunu düzenleyen 43'üncü maddesi, topraksız köylülere toprak dağıtımında büyük toprak mülkiyetine sınırlama getiren 44'üncü maddesi, kamulaştırılmayı düzenleyen 46'ncı ve devletleştirmeyi düzenleyen 47'nci maddesine göre tarih, kültür ve tabiat varlıklarındaki özel mülkiyete sınır koyulabileceğini öngören 63'üncü maddesi, tabii servet ve kaynaklarda devletin tasarruf yetkisi ile ormanlarda devletin gözetim yetkisini, devlet ormanlarının mülkiyetinin devredilememesini hüküm altına alan 169'uncu maddesi de bu kapsamda değerlendirilmektedir⁷⁶. AİHS'te de 1982 Anayasası'nda olduğu gibi devletlere mülkiyet hakkına müdahale imkânı verilmektedir. Bu kapsamda AİHS'nin (1) No.lu ek Protokol'ünün 1'inci maddesine göre sadece kamu yararı ve vergilerin ya da başka katkıların veya para cezaları-

International Congress on Political, Economic and Social Studies (ICPESS), s. 164. AYM'ye göre Anayasa'nın 36'ncı maddesindeki "meşru vasıta ve yollar" "... hukuk devletinde saygıyla karşılanan, yurttaşların en doğal hakları içinde yer alan, hukuksal nitelikleri tartışması/, yasal yollar ve yöntemlerdir. Koşullarına uyulduğunda izlenmesi herkes için geçerli olan dava yolu, hak arama özgürlüğünün en belirgin biçimidir." AYM, E.1988/36, K.1989/24, 2/6/1989.

75 Yaltı, B. (2006). *Vergi Yükümlüsünün Hakları*, İstanbul: Beta Yayıncılık, s. 49.

76 Bulut, N. (2006). "Mülkiyet Konusunda Temel Yaklaşımlar ve Türk Anayasasında Mülkiyet Hakkı", *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 10., S. 3-4., s. 25.

nın ödenmesini sağlamak amacıyla mülkiyet hakkına müdahale edebilmektedir⁷⁷.

İkinci olarak hak arama özgürlüğünün sınırlandırılması bakımından Anayasa'nın 36'ncı maddesinde herhangi bir sebep öngörülmemiştir⁷⁸. Ancak bu durum, hak arama özgürlüğünün hiçbir şekilde sınırlandırılmayan mutlak bir hak olduğu anlamına gelmemektedir. Her ne kadar mülkiyet hakkında olduğu hakkın sınırlandırılmasına yönelik özel bir düzenleme bulunmasa da hakkın doğası gereği bazı sınırlarının bulunduğu kabul edilmektedir⁷⁹. Örneğin hak arama özgürlüğü kapsamında mahkemeye erişim hakkı gereği kişilerin mahkemeye başvurmasını hukuki veya fiilî olarak engelleyen, aşırı derecede güçleştiren veya mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamaların bulunmaması gerekmektedir. Aksi takdirde hak arama özgürlüğünün önde gelen unsurlarından biri kabul edilen mahkemeye erişim hakkının ihlalden bahsedilebilecektir⁸⁰. Diğer bir ifade ile kamu otoritelerinin birtakım yükümlülükler öngörmek suretiyle bireylere yönelttikleri sınırlamaların tümünün mahkemeye erişim hakkının ihlali şeklinde yorumlanması mümkün değildir⁸¹. Nitekim AYM, davayı kaybeden tarafın vekâlet ücreti

77 *Golder/Birleşik Krallık*, B. No: 4451/70, 21/2/1975, § 38.

78 Bununla birlikte Akkaya, Anayasa'nın 36'ncı maddesinde geçen "*meşru vasıta ve yollardan faydalanma*" ifadesini bir sınırlandırma sebebi olarak kabul etmektedir: Akkaya, M. (2009). s. 345.

79 Çelik, A. (2014). *Adil Yargılanma Hakkı Rehberi*, Ankara: Anayasa Mahkemesi Yayınları, s. 33.

80 Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52.

81 Söz konusu bireysel başvuru kararında, mahkemeye erişim hakkına müdahalenin sınırlarına da yer verilmiştir. Bu bağlamda: "*tarafardan birinin yargılamadaki başarı oranına göre kazanılan veya kaybedilen değer oranında lehine veya aleyhine mahkeme masraflarının hükmedilmesine yönelik düzenlemeler mahkemeye erişim hakkına müdahale oluşturmakta ise de abartılı, zorlama veya ciddiyyetten yoksun talepleri disipline etmeye yönelik orantılı müdahaleler meşru görülebilir. Ancak bu sınırlamaların hakkın özüne zarar vermeyecek nitelikte, meşru bir amaca dayalı ve kullanılan aracın sınırlama amacı ile orantılı olması, kamu yararının gerekleri ile bireyin hakları arasında kurulmaya çalışılan adil dengeyi bozacak şekilde birey aleyhine katlanması zor külfetler yüklememiş*

ödemesi yönündeki düzenlemenin mahkemeye erişim hakkının ihlaline sebebiyet verdiği iddiasıyla yapılan bir bireysel başvuruya binaen verdiği kararda kamu yararı ile bireyin sahip olduğu hak arasında makul dengenin korunması hâlinde mahkemeye erişim hakkının ihlalinden söz edilemeyeceğini ifade etmiştir:

“Vekâlet ücreti bir yargılama gideri olup, kural olarak bu tür giderler mahkemeye erişim hakkına müdahale teşkil eder. Ancak, gereksiz başvuruların önlenerek dava sayısının azaltılması ve böylece mahkemelerin fuzuli yere meşgul edilmeksizin uyuşmazlıkları makul sürede bitirebilmesi amacıyla başvuruculara belli yükümlülükler öngörülebilir. Bu yükümlülüklerin kapsamını belirlemek kamu otoritelerinin takdir yetkisi içindedir. Öngörülen yükümlülükler dava açmayı imkânsız hale getirmediği ya da aşırı derece zorlaştırmadıkça mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği söylenemez. Dolayısıyla davayı kaybetmesi halinde başvurucuya yüklenecek olan vekâlet ücreti bu çerçevede değerlendirilmelidir. Somut başvuru bu ilkeler kapsamında incelendiğinde, başvurucunun davasının reddedilmesi sonucunda idare lehine vekâlet ücreti ödemekle yükümlü tutulmasında mahkemeye erişim hakkına yapılmış bir müdahalenin olduğu söylenemez⁸²”

AİHM ile AYM'nin mahkemeye erişim hakkının sınırlandırılması noktasında görüşlerinin benzer olduğu görülmektedir. Bu bağlamda AİHM, “mahkemeye başvurma hakkı tabi ki mutlak olmayıp, sınırlamalara tabidir; bu sınırlamalara zımni izin vardır, çünkü mahkemeye başvurma hakkı “doğası gereği Devlet tarafından düzenleme yapılmasını gerektirir ki bu düzenlemeler bireylerin ihtiyaçlarına ve toplumun kaynaklarına göre zaman ve mekân için değişebilir⁸³” ifadesine yer vermiştir. Başka bir uyuşmaz-

olması gerekir.” Ahmet Pişgin, B. No: 2014/6289, 15/6/2016, §§ 26-27.

82 Serkan Acar, B. No: 2013/1613, 2/10/2013, §§ 39-40.

83 Ashingdane/Birleşik Krallık, B. No: 8225/78, 28/5/1985, § 57.

lıkta ise AİHS'nin 'Adil Yargılanma Hakkı' başlıklı 6'ncı maddesi kapsamında mahkemeye erişim hakkının meşru bir amaç çerçevesinde, sınırlandırmada kullanılan araçlar ile amaç arasında makul bir orantının kurulması hâlinde sınırlandırılabilirliği yönünde karar vermiştir:

"AİHM, erişim hakkının bir unsuru olduğu "mahkeme hakkının" mutlak olmadığını ve özellikle de başvurunun kabul edilebilirliğine ilişkin koşullarda zımni olarak kabul edilen sınırlamalara tabi olabileceğini hatırlatmaktadır. Zira 10 söz konusu bu hak, tabiatı gereği, bu konuda belirli bir takdir payı bulunan devlet tarafından bir düzenleme yapılmasını gerektirmektedir. Ancak neticede yargılanabilir kişinin mahkemeye erişim hakkı, özüne halel getirecek düzeyde veya şekilde sınırlandırılmaz. Son olarak bu sınırlamalar, meşru bir amaç taşıdığı ve kullanılan araçlarla amaç arasında makul bir orantı ilişkisi mevcut olduğu sürece, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. paragrafının gerekleriyle bağdaşmaktadır⁸⁴."

Mülkiyet hakkının ve hak arama özgürlüğünün sınırlandırılması kapsamında ele alınması gereken bir diğer madde ise Anayasa'nın 13'üncü maddesidir. Buna göre;

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz".

Anayasa'nın 13'üncü maddesine göre her bir temel hak ve özgürlük sadece düzenlendiği maddede yer alan özel sebepler itibarıyla sınırlanabilmektedir. Mülkiyet hakkının düzenlendiği 35. maddede ise özel sınırlama sebebi olarak kamu yararı belirtilmektedir. Dolayısıyla kamu yararı amacı dışında

84 Bayar ve Gürbüz/Türkiye, § 40.

başka bir sebeple mülkiyet hakkına müdahale edilememektedir. Ancak hak arama özgürlüğü bakımından da uygulanan Anayasa'nın 13'üncü maddesi uyarınca bu müdahaleler keyfi ve sınırsız olmayıp bu müdahalelere belirli sınırlar getirilmektedir. Söz konusu müdahalenin sınırlarından biri de "ölçülülük ilkesine aykırı olmama" şeklinde belirlenmektedir. Ancak ölçülülük ilkesinin ne anlam ifade ettiği Anayasa'da düzenlenmemiştir. Bu noktada Anayasa Mahkemesi devreye girerek ölçülülük ilkesinin ne anlam ifade ettiğini kararlarıyla ortaya koymaktadır.

Anayasa Mahkemesi ölçülülük ilkesine birçok kararında yer vermekte ve bu ilkeyi AİHM gibi "makul denge" olarak nitelendirmektedir⁸⁵. Örneğin AYM bir kararında ölçülülük ilkesine; "...Mülkiyet hakkı mutlak bir hak olmayıp, kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilir. Bu sınırlandırmanın da ölçülü ve orantılı olması, kamu yararı ile bireyin mülkiyet hakkı arasında makul bir denge kurması gerekir" şeklinde yer vermektedir⁸⁶.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de AİHS'nin mülkiyet hakkına ve hak arama özgürlüğüne yönelik düzenlemeleri göz önünde bulundurularak içtihatları ile mülkiyet hakkına ve hak arama özgürlüğüne müdahalenin haklı olabilmesi noktasında çeşitli ölçütler geliştirmiştir. Bu çerçevede örneğin AİHM; mülkiyet hakkı noktasında, bahse konu hak ve özgürlüklere hukuka dayalı müdahalelerde toplumun genel yararı ile mükelleflerin hakları arasında bir dengenin gözetilmesi gerektiğini, müdahale ile güdülen amaç ile kullanılan araç arasında belirli bir orantılılığın olması gerektiğini dile getirmiştir⁸⁷. Bu noktada AİHM'ne göre bu müdahalelerin hukuka

85 Bkz. AYM, E.2009/9, K.2011/103, 16/6/2011.

86 AYM, E.2008/58, K.2011/37, 10/2/2011. Benzer kararlar için bkz. AYM, E.2010/90, K.2012/4, 12/1/2012; AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; AYM, E.2014/148, K.2015/80, 10/9/2015; AYM, E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; AYM, E.2016/13, K.2016/127, 27/5/2015.

87 Bkz. *GasusDosier-und Fördertechnik GmbH/Hollanda*, B. No: 15375/89,

dayalı olması⁸⁸, ölçülü ve orantılı olması ve kamu yararına/genel yarara uygun kabul edilebilir bir amacının bulunması⁸⁹ gerekir. AİHM, önüne gelen uyuşmazlıklarda ölçülü olmayı, müdahale ile elde edilmek istenen amaç ile bu amacın gerçekleştirilmesi için gerçekleştirilen müdahale arasındaki “*makul denge*”yi ifade etmek için kullanırken⁹⁰; orantılı olmayı yapılacak müdahalelerde kamu yararının/genel yararın gerekleri ile müdahalenin yöneldiği hak arasında gözetilmesi gereken dengeyi ifade etmek için kullanılmaktadır⁹¹.

Bu bağlamda ölçülülük ilkesi; temelde elverişlilik, gereklilik ve oranlılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır: İlk olarak elverişlilik ilkesi, müdahale aracının amacı gerçekleştirmeye elverişliliğini, diğer bir ifadeyle meşru amaca uygun olmasını gerekli kılmaktadır⁹². Gereklilik ilkesi ise müdahale aracının temel hak ve özgürlüğü en az zedeleyecek nitelikte

23/2/1995, § 7; *Azienda Agricola Silverfunghi S.A.S. ve diğerleri/İtalya*, B. No: 48357/07-52677/07-52687/07-52701/07, 24/6/2014, §§ 102-103.

88 AİHM'e göre mülkiyet hakkına yapılacak müdahalelerin hukuka uygunluğunun ilk şartı, yapılan müdahalenin belirli bir hukuki dayanağının bulunması gerekliliğidir. Bununla birlikte iç hukukta yer verilen hukuki dayanağın hukuk devleti ilkesi ile uyumlu olması ve keyfi uygulamaların önüne geçecek nitelikte olması gerekmektedir. Bu noktada mülkiyet hakkına yapılacak müdahalenin hukuki dayanağının kişiler açısından yeterince ulaşılabilir, kesin ve öngörülebilir olması önem arz etmektedir. Bkz. *Vistiņšand Perepjolkins/Letonya*, B. No: 71243/01, 25/10/2012, §§ 82-83.

89 AİHM'e göre devletlerin kamu yararını gerektiren hallerin belirlenmesinde belirli takdir yetkisi bulunmalıdır. Bu açıdan açıkça orantısız olmayan ve kabul edilebilir nedenlere dayanan devletlerin kamu yararına ilişkin belirlemelerine saygı duyulması gerekmektedir. Özellikle devletlerin mülkiyet hakkına toplumsal ya da ekonomik politikalarını yürütebilmek ve devamlılık kazandırabilmek adına yaptığı müdahalelerin kamu yararına bağlı olarak aykırılık teşkil etmeyeceğini kabul etmektedir. Bkz. *Broniowski/Polonya*, B. No: 31443/96, 22/6/2004 § 148.

90 Bkz. *Sporrong ve Lönnroth/İsveç*, B. No: 7151/75, 23/9/1982, § 69; *Bulves Ad/ Bulgaristan*, B. No 3991/03, 22/4/2009, § 66.

91 Şimşek, S. (2010). “Vergi Politikaları, Mülkiyet Hakkı ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi”, *Maliye Dergisi*, s. 159., s. 337-340.

92 Gözler, K. (2013). *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*, Bursa: Ekin Yayınevi, s. 132; Metin, Y. (2002). *Ölçülülük İlkesi Karşılaştırmalı Bir Anayasa Hukuku İncelemesi*, Ankara: Seçkin Yayınevi, s. 26.

olmasını, diğer bir ifadeyle hedeflenen amacı gerçekleştirecek müdahale araçlarından temel hak ve özgürlükleri en az sınırlandıracak olanın tercih edilmesini ifade etmektedir⁹³. Son olarak oranlılık ilkesi ile müdahale aracı ile amaç arasında belirli bir dengenin olması beklenmektedir⁹⁴.

B. ÖLÇÜLÜLÜK İLKESİ BAĞLAMINDA ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Yukarıda bahse konu her iki Anayasa Mahkemesi kararı birlikte ele alındığında haksız çıkma zammının düzenlendiği AATUHK'nın 58'inci maddesinin 5'inci fıkrası, benzer incelemelere tabi tutulmasına rağmen ilk kararda Anayasa'ya uygun kabul edilmişken yakın tarihli ikinci kararda Anayasa'ya aykırı kabul edilerek iptal edilmiştir. Bu noktada önemle belirtmek gerekir ki söz konusu iki mahkeme kararının değerlendirilmesinde ikinci karar üzerinden hareket edilecek olup ilk karara özellikle değerlendirmelerin gerekçelendirilmesi hususunda atıf yapılacaktır.

Anayasa Mahkemesi, 21/4/2022 tarihli kararında ilk olarak “ödeme emrine karşı dava açılmasının yürütmeyi kendiliğinden durdurulmaması sebebiyle cebri icra işlemlerine devam edilebildiğinden tahsilatın gecikmesine sebep olmadığı ve bir zararın *oluşmadığı*”nı kabul etmiştir⁹⁵. Ancak ödeme emrine karşı dava açılması ile yürütmenin kendiliğinden durdurulmasına rağmen kamu borçlusunun yürütmenin durdurulması talebinde bulunma imkânı bulunmaktadır. 2577 sayılı Kanun'un 27'nci maddesi uyarınca idari işlemin (1) açıkça hukuka aykırı olması ve (2) işlemin uygulanması hâlinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğacak olması hâlinde yürütmenin durdurulması kararı verilebilmektedir. Bahse konu ge-

93 Yüzbaşıoğlu, N. (1993). *Türk Anayasa Yargısında Anayasallık Bloku*, İstanbul: İUHf Yayınları, s. 286.

94 Gözler, K. (2013). s. 133.

95 Öğretide benzer görüşler için bkz. Akkaya, M. (2009). s. 340.

rekçelerin varlığı hâlinde kamu borçlusunun bu yönde talepte bulunması önünde bir engel bulunmaması, buna bağlı olarak mahkeme kararıyla yürütmenin durdurulması kararı ile birlikte cebri icra işlemlerinin durabilmesi sebebiyle tahsilatın gecikebileceği muhtemeldir. Keza yürütmenin durdurulması kararının varlığı hâlinde idarenin bu kararın geçerli olduğu süre boyunca ilgili kamu alacağından, diğer ifadeyle kamu hizmetlerinin yürütülmesi için gerekli olan kamu gelirinden mahrum kalması, dolayısıyla idare açısından bir zararın meydana gelmesi sonucunu doğurabilir. Bu yönüyle haksız çıkma zammı uygulaması ile mülkiyet hakkı ile hak arama özgürlüğüne yönelik yapılan sınırlamanın/müdahalenin, mutlak manada gözetilen amaca hizmet etmeye elverişli olmadığını söylemeye izin vermemekte, dolayısıyla ölçülülük ilkesi ile bağdaşmadığını söylemek mümkün görünmemektedir.

Anayasa Mahkemesi, ikinci olarak haksız çıkma zammı ile ödeme emrine karşı açılan davanın önlenmeye çalışıldığını kabul etmiştir⁹⁶. Ancak haksız çıkma zammı, esas itibarıyla ödeme emrine karşı açılacak her davanın değil, dava nedenlerinden yoksun (mesnetsiz) kabul edilen davaların önlenmesini amaçlar. Yukarıda bahse konu edildiği üzere ödeme emrine karşı açılan üç temel nedene (böyle bir borcun olmadığı, borcun kısmen ödendiği veya borcun zamanaşımına uğradığı) dayanılmak suretiyle dava açılabilmektedir. Bahse konu her üç nedenin de niteliği itibarıyla borçlu tarafından kolayca ispatlanması mümkündür. Örneğin kamu borçlusu, (1) borcun tamamını ödediğini gösteren makbuz itibarıyla borcun mevcut olmadığını, borca ilişkin vade tarihinin ilgili kanuni düzenlemeler ışığında tespit edilebilmesi sebebiyle borcun vadesinin gelmediğini, tecil veya terkinine ilişkin tebliğat ya da yazılı bildirimler üzerinden borcun tecil veya terkin

⁹⁶ Öğretide benzer görüşler için bkz. Şahan, Ö. (2011). "Haksız Çıkma Zammında Anayasa'ya Aykırılık", *Yaklaşım Dergisi*, S. 222.

edildiğini; (2) kısmen ödeme yapmış olması hâlinde, yaptığı ödemeye ilişkin makbuzaya dayalı olarak borcun ne kadarlık kısmını ödediğini veya (3) borca ilişkin zamanaşımı süresinin ilgili kanuni düzenlemelerde açık bir şekilde ele alınması ve tahsil zamanaşımı açısından başlangıç tarihi olarak vade tarihinin ve ilgili zamanaşımına yönelik zamanaşımını kesen ve durduran sebeplerin belirli olması sebebiyle borcun zamanaşımına uğradığını ispatlaması söz konusu olabilir. Dolayısıyla söz konusu dava nedenlerinin ispatlanamaması hâlinde kamu borçlusunun haksız çıktığının kabul edilmesi gündeme gelir. Çalışmanın önceki kısımlarında değinildiği üzere haksız çıkma zammının, özel hukuktaki icra inkâr tazminatı ile benzer nitelikte olduğu ifade edilmektedir. İcra inkâr tazminatının uygulanabilmesi için borçlunun, yargılama sonucunda ödeme emrine itirazında haksız bulunması gerekmektedir. Borçlunun haksızlığı ise alacağın miktarının belirli, belirlenebilir veya hesaplanabilir olmasıyla ilgilidir. Borçlunun miktarı belirli veya belirlenebilir olan alacağa itiraz etmesi hâlinde alacaklı tarafından açılan itirazın iptali davası kabul edilirse borçlu haksız kabul edilmektedir. Bu bağlamda kamu icra hukuku açısından ilgilinin kamu borcunun olup olmadığı hakkında en doğru bilgiye kendisinin sahip olduğu ifade edilebilir. Öte yandan kamu borcu mevcut ise tahakkuk aşamasının neticesinde borç miktarının belirli veya belirlenebilir olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla ödeme emrine karşı açılan davanın reddedilmesi hâlinde haksız çıkma zammı uygulanması kabul edilebilir. Aksi hâlde kamu borçlusunun iyi niyetli hareket etmediği, tıpkı icra inkâr tazminatında olduğu gibi haksız çıkma zammı uygulamasının temelinde dürüstlük kuralına dayandığı savunulabilir.

Ayrıca söz konusu nedenlerden yoksun bir kamu borçlusunun, dava açmak suretiyle mahkemeyi haksız yere meşgul edeceği ve tahsilatı geciktireceği, dolayısıyla borçlunun iyi ni-

yetli hareket ettiğinin kabul edilemeyeceği söylenebilir. Bu yönüyle haksız çıkma zammı, sadece kamu borçlusunun haksız çıktığı durumlarda, (iyi niyetli olmadığı kabul edilebilecek) borçlunun tahsilatı geciktirmesi amacıyla hareket etmesinin önüne geçme amacına hizmet eder. Bu yönüyle haksız çıkma zammı uygulaması ile mülkiyet hakkı ile hak arama özgürlüğüne yönelik yapılan sınırlamanın/müdahalenin, gözetilen amacın gerçekleştirilmesine elverişli olduğunu söylemeye izin vermekte, dolayısıyla ölçülülük ilkesi ile bağdaşmadığını söylemek mümkün görünmemektedir.

Üçüncü olarak AYM, ilgili düzenlemede haksız çıkma zammının hesaplanması açısından tutar olarak ya da borcun aslına oranla bir üst sınırın öngörülmediğini, buna bağlı olarak somut durumun özelliklerinin değerlendirilmesine yer vermediğini ve davayı yürüten hâkime takdir yetkisi tanımadığını dile getirmiştir⁹⁷. Ancak haksız çıkma zammı, esas itibarıyla yukarıda bahse konu edilen dava nedenlerine dayanmak suretiyle davaya konu edilen kamu alacağının haksız çıkılan kısmına yönelik bir düzenleme olduğundan haksız çıkılan kısım açısından asıl kamu alacağı ve buna bağlı ferî kamu alacaklarının birlikte düşünülmesini ve kümülatif olarak değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Ayrıca yukarıda bahse konu edildiği üzere haksız çıkma zammı uygulaması, gecikme faizi ve gecikme zammı gibi ferî bir alacak olarak kabul edilmekte ve idare tarafından hesaplanarak kamu borçlusundan tahsil edilmektedir. Ayrıca haksız çıkma zammı uygulamasının benzer amaca yönelik kamu icra hukuku ile genel icra hukukunda yer alan düzenlemelere bakıldığında haksız çıkma zammına yönelik bir üst sınırın belirlenmediği de görülmektedir. Bu yönüyle haksız çıkma zammı uygulaması ile mülkiyet hakkı ile hak arama özgürlüğüne yönelik yapılan sınırlamanın/müdahalenin, gözetilen amaç ile kullanılan aracın

97 Öğretide benzer görüşler için bkz. Yaltı, B. (2012). s. 163.

(haksız çıkma zammı) orantılı olmadığını söylemeye izin vermemektedir. Dolayısıyla ölçülülük ilkesine aykırı olmadığını söylemek mümkündür.

Üstelik AYM'nin 3/2/2011 tarihli ilk kararında da değinildiği üzere haksız çıkma uygulamasının ödeme emrine karşı dava açılmasının önünde bir engel teşkil etmediği, ödeme emrine karşı vergi mahkemesine veya vergi mahkemesinin kararına karşı kanun yoluna gidilmesinin mümkün olduğu ve ödeme emrine karşı açılan davalarda yürütmenin durdurulmasına karar verilmesi dâhil, gerekli kararların alınmasına engel teşkil etmemekte; ayrıca dava nedenlerine bağlı olarak haklı sebeple dava açacak iyi niyetli kamu borçluları açısından açılacak davanın önlenmesi mümkün görünmemektedir.

SONUÇ

Vadesinde ödenmeyen kamu borcunun cebri icra yoluyla tahsili için kendisine ödeme emri tebliğ edilen kamu borçlusu, borcunu tamamen ödediği, kısmen ödediği veya borcun zamanaşımına uğradığı gerekçeleriyle ödeme emrine karşı dava açabilmektedir. Bu davada kamu borçlusu iddialarını ispatlayamaz ve haksız çıkar ise mahkeme kararı doğrultusunda asıl vergi alacağı %10 zam ile tahsil edilmektedir. Ancak haksız çıkma zammının yer aldığı AATUHK'nin 58'inci maddesi, AYM'nin 21/4/2022 tarihli kararı ile iptal edilmiştir.

Anayasa Mahkemesinin iptal kararında, haksız çıkma zammının getirdiği mali yük, ödeme emrine karşı dava açılmasının yürütmeyi kendiliğinden durdurulmaması, tarh işlemine karşı açılan dava kesinleşmeden ilgili kamu alacağına yönelik ödeme emri düzenlenebilmesi ve ilgili düzenlemede haksız çıkma zammına esas alınacak kamu borcuna ilişkin bir üst sınıra, somut durumun özelliklerinin değerlendirilmesi ve takdir yetkisine yer verilmemesi hususlarını göz önünde bulundurmıştır. Buna bağlı olarak mülkiyet hakkı ve hak

arama özgürlüğüne yapılan müdahale ile haksız çıkma zammının uygulanma amacı arasında ölçülülüğün bulunmadığı kabul edilmiştir.

Anayasa Mahkemesinin iptal kararı değerlendirildiğinde, haksız çıkma zammının Anayasa'ya aykırı olup olmadığı hususunun dört farklı açıdan ele alınarak belirli bir sonuca ulaştırılması mümkündür:

- (1) Haksız çıkma zammı, esas itibarıyla ödeme emrine karşı mesnetsiz dava açılmasının önüne geçilmesi amacıyla hizmet etmektedir. Kamu borçlusunun gerçeği yansıtmayan dava sebeplerine dayanarak ödeme emrine dava açması mümkün olup bu durumda kamu alacağının tahsilinin sürüncemede bırakılması gündeme gelebilmektedir. Tahsil aşamasında dava açılmasının kural olarak yürütmeyi kendiliğinden durdurulmaması sebebiyle tahsil dairesi cebri icra işlemlerine devam edebilmektedir. Dolayısıyla tahsilin sekteye uğramayacağı iddia edilmektedir. Ancak ödeme emrine karşı açılan davada mahkemeden yürütmenin durdurulması talep edilebilmektedir. Yürütmenin durdurulması kararının verilmesi hâlinde ise yürütmenin durduğu süre sona erene kadar kamu alacağının tahsili ötelenmektedir.
- (2) AATUHK uyarınca ödeme emrine üç sebep çerçevesinde itiraz edilebilmektedir. Söz konusu itiraz sebeplerinin ödeme makbuzu, terkin fişi gibi muhtelif delillerin yanı sıra vergi mahkemesinin resen araştırma ilkesi doğrultusunda yapacağı tahkikat neticesinde ispatlanabilmesi mümkündür.
- (3) Haksız çıkma zammı, davaya konu edilen kamu alacağının haksız çıkılan kısmına yönelik uygulanmaktadır. Dolayısıyla haksız çıkılan kısım açısından asıl kamu alacağı ve buna bağlı ferî kamu alacaklarını, kümülatif ola-

rak kapsamına almaktadır. Ayrıca yukarıda bahse konu edildiği üzere haksız çıkma zammı uygulaması, gecikme faizi ve gecikme zammı gibi ferî bir alacak olarak kabul edilmekte ve idare tarafından hesaplanarak kamu borçlusundan tahsil edilmektedir.

- (4) Haksız çıkma zammı ile benzer nitelikteki icra inkâr tazminatı uygulamasıyla bir karşılaştırma yapılması mümkündür. İcra inkâr tazminatının da amacı ödeme emrine karşı gereksiz itiraz edilmesinin önüne geçilmesidir. Borçlunun icra inkâr tazminatına mahkûm edilebilmesi için yargılama sonucunda haksız çıkması gerekmektedir. Borçlunun itirazında haksızlığı ise alacağın likit olup olmamasıyla belirlenmektedir. Alacak miktarı belirli, belirlenebilir veya hesaplanabilir ise alacak likittir. Bu yöndeki bir düzenlemenin ve uygulamanın altındaki sebep borcun miktarının ve mevcudiyetinin en iyi borçlu tarafından bilinebilecek olmasıdır. Benzer husus haksız çıkma zammı için de düşünülebilir. Bu açıdan belirli dava nedenlerine bağlı kalınması ve bu nedenlerin kolayca ispata elverişli olmasına rağmen ödeme emrine karşı açılan dava reddediliyorsa kamu alacağının %10 oranında zam ile tahsil edilmesi makul kabul edilebilir. Kaldı ki uygulamasına devam edilen icra inkâr tazminatına haksız çıkılan alacak miktarının %20'sinden aşağı olmamak üzere mahkûmiyet kararı verilmektedir ve bu yönüyle haksız çıkma zammına kıyasla daha fazla bir külfet barındırmaktadır. Dolayısıyla haksız çıkma zammının bireylerin yargı yoluna başvurmalarını engellemediği ifade edilebilir. Öte yandan gereksiz itirazların önüne geçilerek alacağın daha kısa sürede tahsil edilmesi ve mahkemelerin gereksiz yere meşgul edilmeyerek iş yüklerinin azaltılması sağlanabilmektedir.

Sonuç olarak bahse konu gerekçeler ile birlikte AYM'nin 3/2/2011 tarihli kararı da göz önünde bulundurulduğunda haksız çıkma zammının Anayasa'nın ilgili hükümlerine (m. 13, 35 ve 36) uygun olarak mülkiyet hakkı ve hak arama özgürlüğüne müdahale niteliği taşıdığı ancak müdahalenin ölçülülük ilkesi ile bağdaştığı, diğer bir ifadeyle bu müdahalenin anayasal sınırlar içinde kaldığı, dolayısıyla Anayasa'ya aykırılık teşkil etmediği söylenebilir.

KAYNAKÇA

- AKÇA, Kürşat (2015). "Anayasa Mahkemesi Kararlarında Mülkiyet Hakkı", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 1., ss. 543-596.
- AKİPEK, Jale ve AKINTÜRK, Turgut (2009), *Eşya Hukuku*, İstanbul: Beta Yayınevi.
- Akkaya, Mustafa (2009). Haksız Çıkma Zammı ve Anayasaya Uygunluğu, içinde Akçaoğlu, Erturğrul ve Solak Akman, İnci (Ed.), *Prof. Dr. Mualla ÖNCEL'e Armağan Cilt I* (ss. 339-347), Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- AYDIN, Mesut (2006). "Anayasa Mahkemesi Kararlarında Hak Arama Özgürlüğü", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 61., S. 3., ss. 1-37.
- AYKAÇ, Kemal (1976). *Açıklamaları Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ve Genel Tebliğleri*, Ankara: Seçkin Kitabevi.
- BALCI, Mustafa (2021). *Teminat İsteme ve İhtiyati Haciz Uygulamalarında Yaşanan Hukuki Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- BOZDOĞAN, Mine Nur ve BIYIK, Gonca (2017), "Vergi Uyuşmazlıklarının Yargısal Aşamada Çözümlemesinde Mükellef Hakları: Ödeme Emrine İtiraz Özelinde Değerlendirilmesi", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, C. 6., S. 6., ss. 11-27.
- BUDAK, Tamer ve BENK, Serkan (2011). "Kamu Alacağı: Hukuki Bir Değerlendirme", *Business and Economics Research Journal*, C. 2., S. 2., ss. 61-76.
- BUHUR, Sami (2013). "Danıştay Kararları Işığında Ödeme Emri ve Ödeme Emrine İtirazın İncelenmesi", *Vergi Dünyası*, S. 381., ss. 111- 114.

- BULUT, Nihat (2006). “Mülkiyet Konusunda Temel Yaklaşımlar ve Türk Anayasasında Mülkiyet Hakkı”, *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 10., S. 3-4., ss. 15-26.
- ÇELİK, Abdullah. (2014). *Adil Yargılanma Hakkı Rehberi*, Ankara: Anayasa Mahkemesi Yayınları.
- DİLEMRE ÖDEN, Begüm (2023). “Güncel Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Haksız Çıkma Zammının Mükellef Hakları Kapsamında Değerlendirilmesi”, *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 10., S. 1., ss. 39-60.
- DOĞRUSÖZ, Bumin (2009). “Haksız Çıkma Zammında Sorunlar”, *Yaklaşım Dergisi*, S. 203., ss. 273-274.
- EREN, Fikret (2011). *Mülkiyet Hukuku*, Ankara: Yetkin Yayınevi.
- GERÇEK, Adnan (2017). *Kamu Alacaklarının Tahsil Hukuku*, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- GÖRGÜN, Lütfi Şanal, BÖRÜ, Levent ve KODAKOĞLU, Mehmet (2022). *İcra ve İflas Hukuku*, Ankara: Yetkin Yayınları.
- GÖZLER, Kemal (2013). *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*, Bursa: Ekin Yayınevi.
- GÜRİZ, Adnan (2009). *Hukuk Başlangıcı*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- KARAKOÇ, Yusuf (2000). *Kamu Alacaklarının Tahsili Aşamasında Ortaya Çıkan ve Vergi Yargısında Çözömlenen Uyuşmazlıklar*, Ankara: Yetkin Yayınları.
- KARAKOÇ, Yusuf (2020). *Kamu İcra Hukuku Bilgisi*, Ankara: Yetkin Yayınları.
- KOYUNCU, Nuran ve BAYRAKTAR, Tuğba. (2017). “Adil Yargılanma Hakkı”, *2nd International Congress on Political, Economic and Social Studies (ICPESS)*, ss. 161-177.
- KÖKÜSARI, İsmail (2011). “Hak Arama Özgürlüğü ve 2010 Anayasa Değişikliği”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 15., S. 1., ss. 163-208.

- KURU, Baki ve AYDIN, Burak (2021). *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, Ankara: Yetkin Yayınları.
- KUZUCU YAPAR, Burcu (2020), *Türk Hukukunda Kamu Alacaklarını Güvence Altına Alan Önlemler*, İstanbul: On İki Levha Yayınları.
- METİN, Yüksel (2002). *Ölçülülük İlkesi Karşılaştırmalı Bir Anayasa Hukuku İncelemesi*, Ankara: Seçkin Yayınevi.
- MUTLUER, M. Kâmil ve DAYANÇ KUZEYLİ, N. Nilay (2019). *Vergi Hukuku Genel ve Özel Hükümler*, Ankara: Yetkin Yayınları.
- OĞUZMAN, Kemal, SELİÇİ, Özer ve OKTAY ÖZDEMİR, Saibe (2012). *Eşya Hukuku*, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- ÖNER, Erdoğan (2022). *Vergi Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayınları.
- ÖZBUDUN, Ergun (2022). *Türk Anayasa Hukuku*, Ankara: Yetkin Yayınları.
- PEKCANITEZ, Hakan, ATALAY, Oğuz, SUNGURTEKİN ÖZKAN, Meral ve ÖZEKES, Muhammet (2021). *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- RENÇBER, Altan (2014). *Vergi İcra Hukukunda Ödeme Emri*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- SARAÇOĞLU, Fatih ve DAYIOĞLU ERUL, Rana (2019). "Kamu Alacaklarında Haksız Çıkma Zammı Uygulaması ve Anayasa'ya Aykırılığının Yargı Kararları Çerçevesinde Değerlendirilmesi", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 23., S. 1., ss. 141-158.
- SONSUZOĞLU, Elif (2001). *Türk Vergi Hukukunda Fer'i Borç ve Alacak Olarak Faiz*, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- ŞİMŞEK, Suat (2010). "Vergi Politikaları, Mülkiyet Hakkı ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi", *Maliye Dergisi*, S. 159., ss. 323-345.

- TAŞKAN, Yusuf Ziya (2022). *Vergi Hukuku: Genel Hükümler ve Türk Vergi Sistemi*, Ankara: Adalet Yayınevi.
- YALTI, Billur (2006). *Vergi Yükümlüsünün Hakları*, İstanbul: Beta Yayıncılık.
- YALTI, Billur (2012). “Bir Başka Açıdan Haksız Çıkma Zammı: İnsan Hakları Avrupa Mahkemesinin Yukos Kararının Düşündürdükleri”, *Vergi Sorunları Dergisi*, S. 289., ss. 159-175.
- YILDIRIM, Mehmet Kâmil ve DEREN-YILDIRIM, Nevhis (2021). *İcra ve İflas Hukuku*, İstanbul: Beta Yayınevi.
- YILMAZ, Ejder (2008). “İcra İnkâr Tazminatı Açısından “Likid Alacak” Kavramı”, *Bankacılar Dergisi*, S. 67., ss. 85-93.
- YILMAZ, Ejder (2016). *İcra ve İflas Kanunu Şerhi*, Ankara: Yetkin Yayınları.
- YILMAZ, Kazım (2015). *Açıklama ve Örnek Yargı Kararları ile 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Uygulaması*, İstanbul: Maliye Hesap Uzmanları Derneği, Bilnet Matbaacılık.
- YİĞİT, Birgül. (2016). “İmar Hukukundan Kaynaklanan Mülkiyet Hakkı Sınırlandırmaları Özelinde, Türk Hukuk Sistemi İçinde Mülkiyet Hakkının Sınırlandırılmasına İlişkin Esaslar”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, S. 7., ss. 1207-1258.
- YÜZBAŞIOĞLU, Necmi. (1993). *Türk Anayasa Yargısında Anayasallık Bloku*, İstanbul: İUHF Yayınları.

Anayasa Mahkemesi Kararları

AYM, E.1988/34, K.1989/26, 12/6/1989.

AYM, E.1991/2, K.1991/30, 19/9/1991.

AYM, E.2009/83, K.2011/29, 3/2/2011.

AYM, E.2008/58, K.2011/37, 10/2/2011.

AYM, E.2009/9, K.2011/103, 16/6/2011.

AYM, E.2010/90, K.2012/4, 12/1/2012.

AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012.

AYM, E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015.

AYM, E.2016/13, K.2016/127, 27/5/2015.

AYM, E.2014/148, K.2015/80, 10/9/2015.

AYM, E.2021/11, K.2022/48, 21/4/2022.

Ahmet Pişgin, B. No: 2014/6289, 15/6/2016.

Muazzez Erdoğan ve diğerleri, B. No: 2019/22615, 21/6/2023.

Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013.

Serkan Acar, B. No: 2013/1613, 2/10/2013.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları

GasusDosier-und Fördertechnik GmbH/Hollanda, B. No: 15375/89,
23/2/1995.

Azienda Agricola Silverfunghi S.A.S. ve diğerleri/İtalya, B. No:
48357/07-52677/07-52687/07-52701/07, 24/6/2014.

Golder/Birleşik Krallık, B. No: 4451/70, 21/2/1975.

Sporrong & Lönnroth/İsveç, B. No: 7151/75, 23/9/1982.

Ashingdane/Birleşik Krallık, B. No: 8225/78, 28/5/1985.

James ve others/Birleşik Krallık, B. No: 8793/79, 21/2/1986.

Beyeler/İtalya, B. No: 33202/96, 5/1/2000.

Broniowski/Polonya, B. No: 31443/96, 22/6/2004.

Roche/Birleşik Krallık, B. No: 32555/96, 19/10/2005.

Marini/Arnavutluk, B. No: 3738/02, 18/12/2007.

Kravchenko/Rusya, B. No: 34615, 2/4/2009.

Bulves Ad/Bulgaristan, B. No 3991/03, 22/4/2009.

Stanev/Bulgaristan, B. No: 36760/06, 17/1/2012.

Vistiņšand Perepjolkins/Letonya, B. No: 71243/01, 25/10/2012.

Danıştay Kararları

Danıştay Dördüncü Dairesinin 23/02/2005 tarihli ve Esas 2004/2323, Karar 2005/259 sayılı kararı.

Danıştay Yedinci Dairesinin 22/11/1990 tarihli ve Esas 1987/1631, Karar 1990/3709 sayılı kararı.

Danıştay Yedinci Dairesinin 11/10/2005 tarihli ve Esas 2002/2457, Karar 2005/2386 sayılı kararı.

Danıştay Dördüncü Dairesinin 28/11/2005 tarihli ve Esas 2005/1164 ve Karar 2005/2267 sayılı kararı.

Danıştay Üçüncü Dairesinin 02/03/2007 tarihli ve Esas 2005/3210, Karar 2007/649 sayılı kararı.

Danıştay On Üçüncü Dairesinin 03/05/2010 tarihli ve Esas 2010/733, Karar 2010/3678 sayılı kararı.

Danıştay Vergi Daireleri Genel Kurulunun 16/04/2010 tarihli ve Esas 2008/833, Karar 2010/192 sayılı kararı.

Yargıtay Kararları

Yargıtay 19. Hukuk Dairesinin 16/06/2015 tarihli ve 2014/19073 Esas, 2015/8884 Karar sayılı kararı.

Yargıtay 17. Hukuk Dairesinin 13/04/2016 tarihli ve 2015/19317 Esas, 2016/4728 Karar sayılı kararı.

Yargıtay 17. Hukuk Dairesinin 09/12/2014 tarihli ve 2014/18052 Esas, 2014/18035 Karar sayılı kararı.

- Yargıtay 19. Hukuk Dairesinin 02/06/2020 tarihli ve 2018/1745 Esas, 2020/730 Karar sayılı kararı.
- Yargıtay Büyük Genel Kurulunun 03/06/2022 tarihli ve 2021/1 Esas, 2022/3 Karar sayılı kararı.
- Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 08/02/2022 tarihli ve 2018/1119 Esas, 2022/92 Karar sayılı kararı.
- Yargıtay 19. Hukuk Dairesinin 15/11/2007 tarihli ve 2007/4505 Esas, 2007/10169 Karar sayılı kararı
- Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 29/06/2022 tarihli ve 2020/445 Esas, 2022/ 1077 Karar sayılı kararı.
- Yargıtay 13. Hukuk Dairesinin 26/09/2007 tarihli ve 2007/7267 Esas, 2007/11091 sayılı kararı.
- Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 21/09/2011 tarihli ve 2011/15-494 Esas, 2011/555 Karar sayılı kararı.
- Yargıtay 6. Hukuk Dairesinin 01/11/2022 tarihli ve 2021/5418 Esas, 2022/5080 Karar sayılı kararı.
- Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 29/12/2022 tarihli ve 2022/15493 Esas, 2022/18193 Karar sayılı kararı.
- Yargıtay 7. Hukuk Dairesinin 22/06/2022 tarihli ve 2021/4281 Esas, 2022/4480 Karar sayılı kararı.
- Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 07/12/2020 tarihli ve 2020/3639 Esas, 2020/7361 Karar sayılı kararı.
- Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 18/02/2019 tarihli ve 2017/4280 Esas, 2019/1198 Karar sayılı kararı.
- Yargıtay 6. Hukuk Dairesinin 10/03/2016 tarihli ve 2015/7252 Esas, 2016/1843 Karar sayılı kararı.

